

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ»**

У 3 частинах

*(для студентів I курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, спеціальності 035 – Філологія. Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська)*

Частина 1

Харків
ХНУМГ ім. О. М. Бекетова
2021

Методичні рекомендації щодо проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури» : у 3-х ч. ; (для студентів 1 курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 035 – філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. Т. В. Михайлова, С. М. Бойко, І. М. Шуляков. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2021. – Ч. 1. – 60 с.

Укладачі: канд. філол. наук, доц. Михайлова Т. В.,
ст. викл. Бойко С. М.,
ст. викл. Шуляков І. М.

Рецензент

О. Л. Ільєнко, доктор педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова.

Рекомендовано кафедрою іноземних мов, протокол № 13 від 10 червня 2021 р.

Методичні рекомендації укладено відповідно до вимог робочої програми з навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури» та має на меті допомогти студентам-філологам підготуватися до практичних занять із цієї дисципліни та організувати самостійну роботу щодо вивчення матеріалів зі вступу до літературознавства та історії зарубіжної літератури від часів античності до початку ХІХ століття.

Для студентів 1-го курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 035 – Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська.

ЗМІСТ

Вступ	4
Методичні рекомендації щодо вивчення навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури»	5
Плани практичних занять	8
Модуль I Вступ до літературознавства. Література від доби античності до часів Просвітництва включно (I семестр, I курс)	8
Змістовий модуль 1.1 Вступ до літературознавства	8
Практичне заняття 1.1 Літературознавство як наука. Специфіка літератури як виду мистецтва.....	8
Практичне заняття 1.2 Зміст і форма художнього твору.....	9
Практичне заняття 1.3 Жанрові та мовні особливості художніх творів.....	10
Практичне заняття 1.4 Основи віршування.....	13
Практичне заняття 1.5 Закономірності історичного розвитку літератури.....	16
Змістовий модуль 1.2 Література Стародавньої Греції, Стародавнього Риму, Середньовіччя	19
Практичне заняття 1.6 Давньогрецька міфологія. Героїчний епос Гомера.....	19
Практичне заняття 1.7 Давньогрецький театр.....	22
Практичне заняття 1.8 Література Стародавнього Риму («доба Августа»).....	23
Практичне заняття 1.9 Література розвинутого феодалізму. Героїчний епос.....	28
Практичне заняття 1.10 Рицарська література.....	30
Змістовий модуль 1.3 Література часів Відродження і Просвітництва	33
Практичне заняття 1.11 «Божественна комедія» Данте.....	33
Практичне заняття 1.12 Трагедія В. Шекспіра «Гамлет».....	34
Практичне заняття 1.13 Філософія утопії й антиутопії в п'єсі В. Шекспіра «Буря».....	38
Практичне заняття 1.14 Література доби Просвітництва в Європі (XVII–XVIII ст.).....	40
Практичне заняття 1.15 Німецька література XVIII ст. Художній світ Й. В. Гете. Трагедія «Фауст».....	41
Список художніх текстів з історії української та зарубіжної літератури	44
Питання до заліку з навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури»	46
Схеми аналізу творів різних жанрів	48
Термінологічний словник	50

ВСТУП

Пропоновані методичні рекомендації щодо проведення практичних занять та організації самостійної роботи з навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури» покликані допомогти майбутнім філологам вивчити основи літературознавства, історію та головні закономірності розвитку українського й світового письменства від часів давньогрецької літератури до початку XXI століття, систематизувати здобуті знання, розвинути навички літературознавчого аналізу художніх творів.

Зазначений навчальний курс має важливе значення для формування фундаментальних і прикладних знань студента, для формування майбутнього філолога загалом. Концепція курсу ґрунтується на відтворенні соціокультурного та історико-літературного контексту різних культурних періодів. Вивчення літературного процесу базується на принципі єдності теорії та практики, на загальнолюдських етичних та естетичних цінностях, здійснюється через категорії традицій і новаторства. У результаті вивчення дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури» студент повинен досягнути культурний феномен «світова література», опанувати основні етапи, особливості й тенденції її розвитку, ознайомитися з найвизначнішими літературними явищами, творчістю письменників, художніми творами, усвідомити національні особливості й взаємозв'язки культур. Навчальна дисципліна «Історія української та зарубіжної літератури» покликана забезпечити (здійснити) літературознавчу підготовку студентів-філологів, оскільки формує літературознавчу й комунікативну компетентності, створює цілісне уявлення про художню літературу й літературну критику як систему.

Заплановано викладання зазначеної навчальної дисципліни протягом трьох семестрів (модулів): перший модуль присвячений вивченню відомостей зі вступу до літературознавства, літератури часів античності, Середньовіччя, Відродження, Просвітництва (від VIII ст. до н. е. до кінця XVIII ст.); другий модуль передбачає опанування відомостей про літературу XIX – початку XX ст.; третій модуль покликаний забезпечити оволодіння знаннями з історії розвитку світової літератури XX – початку XXI ст.

Методичні рекомендації мають на меті допомогти студентам організувати самостійну роботу щодо вивчення історико-літературних періодів, основних художніх напрямів, творчості письменників до XIX ст., аналізу літературних творів, а також допомогти під час підготовки до практичних занять і заліку з історії української та зарубіжної літератури. Зміст і тематика практичних занять відповідають лекційному курсу. Кожне практичне заняття розраховане на дві академічні години.

Матеріали видання розроблені відповідно до робочої програми навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури» для студентів спеціальності «Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно)», згідно з якою передбачено, що в першому семестрі (I курс) студенти повинні опановувати теоретичний матеріал зі вступу до літературознавства, а також особливості розвитку української та зарубіжної літератури від часів античності

до початку XIX століття. Методичні рекомендації містять плани практичних занять, використовувані під час проведення першого модуля дисципліни, список джерел із посиланнями на сайти, де розміщено літературно-критичні матеріали для підготовки до занять під час самостійної роботи, а також питання і завдання, що обговорюватимуться на практичних заняттях і забезпечать якісне опанування матеріалу, закріплення навичок аналізу художніх творів. Після прослуховування лекцій студенти повинні самостійно ознайомитися з лекційними матеріалами, розглянути плани проведення практичних занять, підготувати відповіді на питання, виконати завдання, продемонструвати обізнаність із навчальним матеріалом під час аудиторних занять. Подані питання й завдання покликані перевірити якість засвоєння й розуміння студентами змісту текстів з обов'язкового списку художніх творів, уміння аналізувати та інтерпретувати їх.

Пропоновані методичні рекомендації передбачають допомогу студентам I курсу під час вивчення модуля 1, а саме: систематизувати відомості з теорії літератури, здобуті студентами ще під час навчання в школі, поглибити теоретичну літературознавчу базу майбутніх філологів, удосконалити навички аналізу художніх творів, поглибити зацікавленість письменством різних епох, підготуватися до усвідомленого сприйняття літературознавчої інформації в університеті, провадження науково-дослідної роботи, сформувати навички використання здобутих знань на практиці.

Виробничо-методичне видання містить плани практичних занять і завдання до них, список обов'язкової та додаткової художньої літератури, створеної у досліджуваній період, питання до заліку, схеми аналізу літературних творів різних жанрів і рецензії, термінологічний словник.

Видання призначене для студентів-філологів I курсу *денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальності 035 – Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська*, під час підготовки до практичних занять з навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури». Рекомендоване також викладачам та всім, хто цікавиться українською та світовою літературою.

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»

Програмою передбачено проведення лекційних і практичних занять, спрямованих на здобуття знань з історії формування й розвитку літературного процесу в окремих країнах та у світі загалом, розвиток умінь і навичок аналізу художніх текстів і літературознавчих понять, що сприяє формуванню особистості студента.

Під час *лекційних занять* студенти мають уважно слухати, занотовувати основну інформацію. Особливу увагу необхідно звертати на соціально-історичну зумовленість розвитку літературного процесу, жанрові та ідейно-тематичні проблеми, опанування літературознавчих понять, без застосування

яких неможливо зрозуміти інформацію, подану на лекціях та в критичних роботах. Після прослуховування лекційного матеріалу варто ознайомлюватися з літературно-критичними працями, що забезпечить ґрунтовне засвоєння потрібного обсягу навчальної інформації та зазначеного мінімуму літературознавчих термінів.

Практичні заняття та самостійна робота з курсу «Історія української та зарубіжної літератури» – важлива форма опанування цієї дисципліни. Ці види роботи покликані доповнити, узагальнити й систематизувати лекційний матеріал, розвинути навички роботи з художніми текстами й науковими джерелами, стимулювати пізнавальну активність і творчий пошук.

На *практичних заняттях* заплановано теоретичні й практичні завдання: обговорення питань з історії розвитку літературного процесу в окремих країнах у певні епохи, змісту художніх творів та основних положень літературно-критичних праць; проведення фронтальних усних і письмових опитувань; виконання практичних завдань; проведення тестування для оцінювання ступеня засвоєння навчального матеріалу, літературознавчої термінології, результатів самостійної роботи студентів, ступеня сформованості потрібних умінь і навичок. Головну увагу необхідно приділяти ознайомленню з художніми творами та їх літературознавчому аналізу. Студенти повинні не тільки визначати певні факти, явища, поняття, але й установлювати логічні взаємозв'язки між поняттями, образами, творами, а також самостійно продукувати тексти на відповідну тематику відповідно до літературних норм, вимог щодо стилю й жанру. Також здобувачі освіти мають навчитися висловлювати власні погляди й думки, доводити їх, брати участь у дискусіях і диспутах тощо.

Під час підготовки до практичних занять та самостійної роботи потрібно виконати такі дії: 1) ознайомитися з лекційними матеріалами; 2) ознайомитися з критичними джерелами: підручниками, посібниками, монографіями, науковими статтями, словниками термінів та іншими джерелами, зазначеними в переліку літератури до планів кожного практичного заняття, та вивчити ці матеріали; 3) виконати всі запропоновані завдання; 4) ознайомитися з біографіями письменників; 5) ознайомитися з особливостями творчого методу кожного автора; 6) уважно прочитати художні твори, передбачені в планах; 7) записати імена та прізвища персонажів і головні події в читацькому щоденнику (так краще засвоїти велику кількість інформації); 8) відповісти усно на запитання, що дасть змогу краще продумати відповіді, виявити ступінь засвоєння навчального матеріалу; 9) запам'ятати основні дати з життя і творчості письменників, зміст творів, літературознавчі терміни тощо.

Варто зауважити, що студенти мають не лише опановувати навчальний матеріал з конспектів і підручників з історії зарубіжної літератури, але й ознайомитися з науковими розробками, статтями й монографіями провідних літературознавців, тобто приділити увагу самоосвіті й самоконтролю, ретельно вивчати важливу, значну за обсягом інформації. Корисно також укладати доповіді й виголошувати їх на практичних заняттях, писати тези, готувати

презентації до них і брати участь у науково-практичних конференціях тощо, що формуватиме такі навички дослідницької діяльності. Формуванню таких навичок сприяє й написання студентами дослідницьких робіт, теми яких подано наприкінці цього видання.

Основні вимоги щодо відповіді на практичному занятті: 1) знати й розуміти зміст художніх текстів, їхні жанрово-тематичні, етико-естетичні, структурні та мовностильові засади, основні літературознавчі поняття; головні принципи художніх напрямів і течій; основні факти біографії письменників; основи літературного аналізу; 2) уміти визначати естетичну вартість, жанрово-тематичну специфіку, композиційну структуру, особливості образної системи, мови й стилю художніх творів; 3) розуміти національну специфіку та художню самобутність літератури; 4) уміти залучати літературний контекст, проводити аналогії, порівнювати твори світової та української літератури; 5) дотримуватися мовних норм у висловлюваннях; 6) відповідь повинна складатися зі вступу, основної частини й висновку, аргументи для доведення своїх поглядів і позицій також обов'язкові; 7) дотримуватися логічної послідовності викладу, точності, залучати приклади із життя й творчості письменників; 8) аналізувати власні помилки й намагатися їх уникати.

Підсумковий контроль проводять у формі заліку (на першому курсі) та у формі екзамену (на другому курсі), який складається з відповідей на два теоретичні питання. Варто пам'ятати, що регулярне відвідування лекційних і практичних занять, конспектування лекцій і науково-критичних праць, ознайомлення з творами й ведення читацького щоденника із виписуванням головних героїв, подій і фактів із художніх текстів сприяють глибокому оволодінню матеріалом, формуванню вмінь і навичок дослідницької діяльності, економії зусиль для віднаходження потрібної інформації, критичних джерел та їх вивчення, тобто забезпечує високий рівень підготовки до заліку (екзамену) й успішне його складання.

Підготовку до заліку варто розпочинати вже на початку семестру, оскільки викладач повідомляє студентам усі вимоги й настанови щодо цього, тобто потрібно виконати перелічені вище дії щодо опанування інформацією, необхідною для складання екзамену. Протягом семестру важливо доповнювати, систематизувати, коригувати здобуті знання, користуючись порадами викладача, відвідуючи консультації тощо.

Унаслідок вивчення навчальної дисципліни студенти повинні отримати чітке уявлення про основні етапи розвитку світової літератури та основні постаті літературного процесу, удосконалити навички аналізу та інтерпретації художніх творів, навчитися користуватися критичною й довідковою літературою із залученням опанованого теоретичного матеріалу, розкривати філософські, етичні, естетичні тенденції іноземної літератури, знати літературознавчу термінологію й уміти оперувати нею, віднаходити особливості індивідуального стилю письменника, виявляти ознаки взаємовпливу в українському та світовому літературному процесі, уміти встановлювати ступінь естетичної та суспільної цінності аналізованих художніх творів.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Модуль I

ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА. ЛІТЕРАТУРА ВІД ДОБИ АНТИЧНОСТІ ДО ЧАСІВ ПРОСВІТНИЦТВА ВКЛЮЧНО (I СЕМЕСТР, I КУРС)

Змістовий модуль 1.1 ВСТУП ДО ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

Практичне заняття 1.1 ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО ЯК НАУКА. СПЕЦИФІКА ЛІТЕРАТУРИ ЯК ВИДУ МИСТЕЦТВА

План

1. Літературознавство як наука: структура, завдання, методи, зв'язок з іншими науками.
2. Специфіка літератури як виду мистецтва. Функції літератури.
3. Художній твір як одна з форм суспільної свідомості.
4. Художній образ у літературі. Типізація образу. Типологія образів.
5. Система персонажів художнього твору.
6. Специфіка образів автора й читача.

Завдання

1. Прочитати такі твори: поема «Гяур» Дж. Г. Байрона; «Intermezzo» Михайла Коцюбинського.
2. Виписати в конспект дефініції основних літературознавчих понять: *літературознавство, літературна критика, історія літератури, теорія літератури, мистецтво, література, народність літератури, історизм літератури, художній твір, художній образ, персонаж, герой літературного твору, бібліографія, текстологія, літературознавча історіографія, характер, літературний тип, архетип, прототип, дійова особа, розповідь, опис, роздум, художній вимисел, образ автора, образ читача. фольклор, легенда.*
3. Назвати відомі класифікації видів мистецтва. Обґрунтувати місце і значення літератури серед інших видів мистецтва.
4. Законспектувати статті «Історія літератури», «Літературна критика», «Теорія літератури», «Образ автора у літературному творі» з «Літературознавчого словника-довідника» [4, с. 320, 402–403, 665–666, 501–502].
5. Визначити у пропонованих до вивчення творах тему, ідею, проблематику.
6. Схарактеризувати особливості головних образів із творів (див. пункт 1). Порівняйте особливості зображення цих образів.
7. Навести приклади героїв художніх творів, виокремивши особливості їх зображення (назвати також автора й назву твору).
8. Поміркувати щодо питань, пов'язаних з умовами читання художніх творів, творчої діяльності читача, можливістю різних прочитань твору:

- а) висловити свою позицію: автор є головним у літературній комунікації; читач є головним у літературній комунікації;
- б) хто є ідеальним читачем художнього твору;
- в) чи можливо і чи потрібно формувати творчого (імпліцитного) читача за допомогою системи правильно організованої літературної освіти;
- г) яким змістом наповнено такі назви типів читачів: читач-самиця, споживач, читач-учень, читач-спільник.

9. Провести анкетування у групі для визначення читацьких типів студентів.

Література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посібник / П. В. Білоус. – Київ : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20%281%29.pdf).
2. Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; заред. О. Галича. – 2-ге вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2005. – 488 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Halych_Oleksandr/Teoriia_literatury_vyd_2005/).
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. (Notabene). – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hromiak_Roman/Literaturoznavchyi_slovyk-dovidnyk.pdf).
4. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник / М. Моклиця. – Луцьк, 2011. – 468 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/818/1/vstup%20literat.pdf>).
5. Орлова О. В. Основи літературознавства : тексти лекцій : навчально-методичний посібник / О. В. Орлова, О. П. Орлов. – Полтава : ПНПУ, 2020 – 134 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20.pdf>).

Практичне заняття 1.2 **ЗМІСТ І ФОРМА ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ**

План

1. Зміст і форма як літературознавчі категорії.
2. Змістові елементи художнього твору: тема, ідея, проблематика, пафос. Художні засоби розкриття теми та ідеї.
3. Фабула й сюжет твору. Функції та типи сюжетів. Сюжетні й позасюжетні елементи. Конфлікт і колізія. Типи конфліктів.
4. Поняття «хронотоп» у художньому творі.
5. Композиція літературного твору.
6. Художній текст, контекст, підтекст.

Завдання

1. Прочитати твори «Наймичка» Т. Шевченка; «Легенда про Сонну Балку» В. Ірвінга.

2. Виписати дефініції понять: *тема, ідея, зміст і форма художнього твору, проблематика, пафос, фабула, сюжет, композиція, конфлікт, колізія, хронотоп, контекст, підтекст, пролог, епілог, експозиція, зав'язка, розвиток дії, кульмінація, розв'язка, заголовок, інтер'єр, портрет, пейзаж, мотив, авторські відступи, вставний епізод, присвята, епіграф, оповідь / розповідь, оповідач / розповідач, художня деталь.*

3. Визначити особливості форми й змісту зазначених творів.

4. Указати основні типи проблематики, навести приклади творів.

5. Указати значення позасюжетних елементів у художньому творі.

6. Назвати авторів і приклади творів, які б репрезентували «оповідача» і «розповідача».

7. Виписати в зошит приклади образів пейзажу, портрета, інтер'єру з новели «Легенда про Сонну Балку» В. Ірвінга.

8. Навести приклади творів, об'єднаних спільними темами, сюжетами, пафосом, конфліктами, ідеями, проблемами. Чим різняться такі твори?

9. Навести приклади художніх творів з оригінальними сюжетами, композиціями.

Література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства : навч. посібник / П. В. Білоус. – Київ : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznnavstva%20%281%29.pdf).

2. Галич О. Теорія літератури : підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за ред. О. Галича. – 2-ге вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2005. – 488 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Halych_Oleksandr/Teoriia_literatury_vyd_2005/).

3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hromiak_Roman/Literaturoznnavchyi_slovnyk-dovidnyk.pdf).

4. Моклиця М. Вступ до літературознавства : посібник / М. Моклиця. – Луцьк, 2011. – 468 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/818/1/vstup%20literat.pdf>).

5. Орлова О. В. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник / О. В. Орлова, О. П. Орлов. – Полтава : ПНПУ, 2020 – 134 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20.pdf>).

Практичне заняття 1.3

ЖАНРОВІ ТА МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

План

1. Поняття про роди й жанри літератури.

2. Епічні й драматичні жанри.

3. Особливості мови художнього твору.
4. Тропи й фонетичні засоби.
5. Художній синтаксис (стилістичні фігури).

Завдання

1. Прочитати повість «Різдвяна пісня в прозі» Ч. Дікенса, п'єсу «Тартюф» Ж.-Б. Мольєра.

2. Виписати й вивчити дефініції понять: *рід літератури, літературний жанр, епос, лірика, драма, роман, повість, оповідання, новела, притча, епопея, трагедія, комедія, містерія, інтермедія, ремарка, репліка, акт, ява, колорит, мова художнього твору, фразеологізми, архаїзми, історизми, неологізми, жаргонізми, вульгаризми, художній троп, епітет, метафора, метонімія, синекдоха, гіпербола, гротеск, літота, персоніфікація (уособлення), порівняння, алегорія, оксиморон, перифраз, символ, гумор, іронія, сатира, сарказм, стилістична фігура, асонанс, алітерація, евфемізм, риторичні фігури (звертання, питання, оклики), інверсія, антитеза, тавтологія, плеоназм, асиндетон, полісиндетон, анафора, епіфора, градація, еліпс, діалог, монолог, внутрішній монолог, каламбур, okazіоналізм, психологічний паралелізм.*

3. Визначте родово-жанрову належність творів «Різдвяна пісня в прозі» Ч. Дікенса, «Тартюф» Мольєра. Указати жанротворчі елементи в цих творах, елементи композиції.

4. Дібрати приклади художніх творів епосу, драми та їх основних літературних жанрів.

5. Назвати художні тропи. Дібрати приклади з віршів. Пояснити значення вживання художніх тропів у літературних творах.

6. Поміркувати над проблемами: 1) тропи мають загальноприйняте та індивідуально-авторське значення (навести приклади); 2) значення тропів для індивідуального стилю письменника.

7. Назвати стилістичні фігури. Дібрати приклади фігур із поетичних текстів художніх творів. Пояснити значення вживання стилістичних фігур.

8. Поет Й. Бродський назвав поезію «мистецтвом метафор». Довести справедливність вислову чи спростувати його. Аргументувати прикладами із зарубіжної або української літератури.

9. Указати художні тропи, стилістичні фігури, засоби звукопису тощо в наведених уривках творів.

*Чи я за усміх пустотливий
Тебе люблю?*

*Чи днів далеких переливи
В тобі ловлю?*

(М. Рильський)

*Успразі гину біля водограю,
Зубами біля вогнища січу,
Чужинцем в рідному краю блукаю,
Німую криком, мовчки я кричу,
Сміюсь від сліз, від балачок німію,
Радію серцем в муках безнадії...*

(Франсуа Війон, переклад Л. Первомайського)

*Хистка краса дає нам стільки мук, –
Рум'янці на щоках, уста, мов жар,
І погляд чарівний, і потиск рук.*

Амур не міг придумати тяжчих чар. (Франсуа Війон, переклад М. Терещенка)

*Він твій наставник, твій гонець крилатий,
В обох світах надійний провожатий.
Від нього радість – і від нього сум,
Від нього слава – і від нього глум...
(Фірдоусі, переклад В. Мисика)*

*Ой, музо-чарівнице,
ти, вірна помічнице,
прилинь до мене з неба!*

(Леся Українка)

*Усе, що в дівчині ціню,
В моєї Неллі єсть:
І врода, й серце, і душа,
І добра слава, й честь
(Роберт Бернс).*

Живе поезія у мові,

Якої мати вчила нас... (М. Рильський)

*Є слова, що білі-білі,
Як конвалії квітки,
Лагідні, як усміх ранку,
Ніжносяйні, як зірки.*

*Є слова, як жар, пекучі,
І отруйні, наче чад,
В чарівне якесь намисто
Ти нанизуєш їх в ряд (О. Олесь).*

10. Виконати літературознавчий аналіз поезії.

Осіння пісня

*Неголосні
Млосні пісні
Струн осінніх
Серце тобі
Топлять в журбі,
В голосіннях.*

*Блідну, коли
Чую з імлі –
Б'є годинник:
Линуть думки
В давні роки
Мрій дитинних.
Вийду я в двір –*

*Вихровий вир
В полі млистім
Крутить, жене,
Носить мене
З жовклим листям
(Поль Верлен
Переклав Г. Кочур).*

11. Порівняйте тропи в оригіналі та перекладі поезії Дж. Байрона.

«My soul is dark...»

*My soul is dark – Oh! Quickly string
The harp I yet can brook to hear;
And let thy gentle fingers fling
Its meating murmurs o'er mine ear.
If in this heart a hope be dear,
That sound shall charm it forth again:
If in these eyes there lurk a tear,
'Twill flow, and cease to burn my brain.
But bid the strain be wild and deep,
Nor let thy notes of joy be first:*

Мій дух як ніч...

*Мій дух як ніч. О, грай скоріш!
Я ще вчуваю арфи глас,
Нехай воркує жалібніш
І тишить слух в останній час.
Як ще надія в серці спить,
Її розбудить віщий спів.
Як є сльоза, вона збіжить,
Поки мій мозок не згорів.
Але суворо й смутно грай,
Додай жалю в свій перший звук.*

*I tell thee, minstrel, I must weep,
Or else this heavy heart will bust;
For it hath been by sorrow nursed,
And ached in sleepless silence long;
And now 'tis doomed to know the worst,
And break at once – or yield to song.*

*Молю тебе, заплакать дай,
Бо розпадеться серце з мук.
Воно в собі терпить давно,
Давно вже в ньому вицвєрть образ,
Як не поможе спів, воно
Од мук тяжких порветься враз!*
Переклад Володимира Самійленка

Література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посібник / П. В. Білоус. – Київ : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20%281%29.pdf).
2. Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за ред. О. Галича. – 2-ге вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2005. – 488 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Halych_Oleksandr/Teoriia_literatury_vyd_2005/).
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hromiak_Roman/Literaturoznavchyi_slovnynk-dovidnyk.pdf).
4. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник / М. Моклиця. – Луцьк, 2011. – 468 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/818/1/vstup%20literat.pdf>).
5. Орлова О. В. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник / О. В. Орлова, О. П. Орлов. – Полтава : ПНПУ, 2020 – 134 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20.pdf>).

Практичне заняття 1.4 ОСНОВИ ВІРШУВАННЯ

План

1. Жанри лірики. Поняття «поезія», «вірш».
2. Основні ознаки вірша. Метрика. Ритміка. Фоніка. Строфа і види строф.
3. Системи віршування (метрична, тонічна, силабічна, силабо-тонічна).
4. Рима, види римування. Функції рими. Верлібр і білий вірш.
5. Віршові розміри.
6. Комбіновані літературні жанри.

Завдання

1. Прочитати «Нарциси» В. Вордсворта; «Альбатрос» Ш. Бодлера, «Життя іде і все без коректур» Ліни Костенко.
2. Виписати дефініції понять: *лірика, вірш, поезія, поема, сонет, медитація, ода, пародія, строфа, дистих (двовірш), терцет і терцина, катрен, квінта, секстина, септима; восьмивірш; нона; децима, ритм, римування, рима,*

види рим, вільний вірш, лейтмотив, метрика, силабічне віршування, силабо-тонічне віршування, тонічне віршування, способи римування (суміжне, або парне; перехресне; кільцеве), клаузула, цезура, віршовий розмір, віршова стопа, хорей, ямб, пірихій, спондей, дактиль, амфібрахій, анапест, дольник, гекзаметр, балада, пісня, гімн, елегія, дума і думка, ліро-епос, послання, рубаї, хоку, еклога, байка, білий вірш, верлібр (вільний вірш).

3. Визначити типи римування й віршові розміри поданих уривків із творів:

Поезія землі не оніміє:

Коли зима в мовчання крижане

Поля заковує, цвіркун у хаті

Заводить пісню, що в теплі міцніє,

Нагадуючи всім, хто задрімне,

Спів коника в траві на сіножаті (Джон Кітс)

Чому троянди немов неживі,

Кохана, скажи мені?

Чому, скажи, в зеленій траві

Фіалки такі мовчазні? (Г. Гейне)

Був день як день, і раптом – непорядок,

Куфайку з-під лопаток як ножем прошило.

Пробивши вату, зарядили радо,

На сонці закипіли сині крила (І. Драч)

Щоб ці ліси не вимерли, як тур,

щоб ці слова не вичахли, як руди.

Життя іде і все без коректур,

і як напишеш, так уже і буде (Л. Костенко).

Прийди, почитай мені вірші

Простенькі, що спокій вернуть,

Й нав'язливий смуток цей втишать,

Й тривоги всі дня проженуть (Г. Лонгфелло).

Хороша в зірок мова,

Багата і ясна,

Та тільки невідома

Філологам вона! (Г. Гейне, переклад Лесі Українки).

Коли сниться мені, що ти любиш мене,

Ти на сон мій не гнівайся, люба, –

Тільки в мріях я маю те щастя ясне,

Кожний ранок – оплакана згуба (Дж. Байрон, переклад Лесі Українки).

О капітане! Батьку! Страшна скінчилась путь!

Всі бурі витримав наш корабель, сміливців лаври ждуть.

Вже близько причал, і радо кричать нам люди, і дзвони дзвонять,

І дивляться всі на могутній киль, на бриг одважний і грізний (Волт Вітмен).

4. Укажіть жанр, тип строфи, віршовий розмір, вид римування, вид рими.

Шарль Бодлер

Альбатрос

Буває, моряки піймають альбатроса,
Як заманеться їм розваги та забав.
І дивиться на них король блакиті скоса –
Він їхній корабель здалека проводжав.
Ходити по дошках природа не навчила –
Він присоромлений, хода його смішна.
Волочаться за ним великі білі крила,
Як весла по боках розбитого човна.
Незграба немічний ступає клишоного;
Прекрасний в небесах, а тут – як інвалід!..
Той – люльку в дзьоб дає, а той сміється з нього,
Каліку вдаючи, іде за птахом вслід!
Поет як альбатрос – володар гроз та грому,
Глузує з блискавиць, жадає висоти,
Та, вигнаний з небес, на падолі земному
Крилатий велетень не має змоги йти. Переклав Д. Павличко.

5. Укажіть жанр, метричну систему, тип строфи, віршовий розмір, вид римування, вид рими.

Daffodils

(by William Wordsworth)

*I wandered lonely as a cloud
That floats on high o'er vales and hills,
When all at once I saw a crowd,
A host, of golden daffodils;
Beside the lake, beneath the trees,
Fluttering and dancing in the breeze.
Continuous as the stars that shine
And twinkle on the milky way,
They stretched in never-ending line
Along the margin of a bay:
Ten thousand saw I at a glance,
Tossing their heads in sprightly dance.
The waves beside them danced, but they
Out-did the sparkling leaves in glee;
A poet could not be but gay,
In such a jocund company!
I gazed—and gazed—but little thought
What wealth the show to me had brought:
For oft, when on my couch I lie
In vacant or in pensive mood,
They flash upon that inward eye
Which is the bliss of solitude;*

Нарциси. Вільям Вордсворт

*Немов самотня хмара, брів
Я навмання в високих травах
І раптом на путі зустрів
Поля нарцисів золотавих;
І переливами заграє
Над ними вітер пробігав!*

*Неначе зорям мерехтливим,
Числа нарцисам не було.
Вони постали над заливом, –
Мінливе нескінченне тло,
Котре стелилось перед зором
Дзвінким різноголосим хором.
Іскрились хвилі на воді,
І вторили їм блиском квіти.
Й нараз поет прогнав тоді
Від себе настрій сумовитий,
Хоч достеменно ще не знав,
Якого Дару там надбав...*

*Бо часто в роздумі глибокім
Чи як жену думки пусті
Встають перед духовним оком,
Що нам – розрада в самоті,*

*And then my heart with pleasure fills,
And dances with the daffodils.*

*Нарциси хвилями ясними,
І серце йде в танок із ними!*

Переклад М. Стріхи

6. Довести, що кожен троп чи поетична фігура має своє змістове навантаження, а також те, що кожен елемент змісту виконує формотворчу роль.

7. Навести приклади творів із фігурами повторення та уникнення. Пояснити їхнє значення для художнього твору.

8. Довести, що тропи та стилістичні фігури властиві й прозовим творам.

Література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посібник / П. В. Білоус. – Київ : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznavstva%20%281%29.pdf).

2. Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за ред. О. Галича. – 2-ге вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2005. – 488 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Halych_Oleksandr/Teoriia_literatury_vyd_2005/).

3. Кудряшова О. В. Поетика вірша : навчальний посібник / О. В. Кудряшова. – Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2011. – 143 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16633/1/O_Kudriashova_Poetyka_virsha_IF.pdf).

4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hromiak_Roman/Literaturoznavchyi_slovnyk-dovidnyk.pdf).

5. Моклиця М. Вступ до літературознавства : посібник / М. Моклиця. – Луцьк, 2011. – 468 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/818/1/vstup%20literat.pdf>).

6. Орлова О. В. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник / О. В. Орлова, О. П. Орлов. – Полтава : ПНПУ, 2020 – 134 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20.pdf>).

Практичне заняття 1.5

ЗАКОНОМІРНОСТІ ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ЛІТЕРАТУРИ

План

1. Поняття «літературний процес». Національні особливості літератури та її зв'язок з усною народною творчістю. Закономірності розвитку літературного процесу в Західній Європі. Літературні зв'язки.

2. Поняття «літературний напрям», «літературна течія». Художні напрями й течії у світовій літературі.

3. Традиції та новаторство. Прогрес у літературі.

4. Вивчення художнього твору: рецепція, критика, аналіз, інтерпретація.

Завдання

1. Прочитати твори: «Нова українська поезія», «Аргонавти» М. Зерова.
2. Виписати дефініції понять: *літературний процес, художній метод, стиль, літературний напрям, літературна течія, античність, Середньовіччя, Відродження (Ренесанс), бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм, модернізм, авангардизм, постмодернізм, мистецькі угруповання, літературні школи, традиції та новаторство, рецепція, аналіз, синтез, запозичення, наслідування, пародіювання, епігонство, ремінісценція, парафраза, натяк, варіація, інтерпретація, естетика, фольклор.*
3. Дібрати десять уривків із різних жанрів українського фольклору. Пояснити особливості цих жанрів.
4. Назвати жанри, популярні в англійському фольклорі. Дати цим жанрам визначення. Навести імена персонажів англійського фольклору.
5. Прокоментуйте основні етапи розвитку світової літератури.
6. Прочитайте поезії М. Зерова. Прокоментуйте їхні зміст і форму (тип строфи, віршовий розмір, художні тропи й стилістичні фігури).

Микола ЗЕРОВ

Нова українська поезія

*Коли ж то, Господи, мине нас ця чаша?
Ця старосвітчина, цей повітовий смак,
Ці мрійники без крил, якими так
Поезія прославилася наша?
От Петька Стах, містечковий сіряк,
От Вороний, сентиментальна кваша...
О ні, Пегасові потрібна інша паща,
А то не витягне, загрузне неборак.
Прекрасна пластика і контур строгий
Добірний стиль, залізна колія –
Оце твоя, поезіє, дорога.
Леконт де Ліль, Хозе Ередія –
Парнаських зір незахідне сузір'я
Зведе тебе на справжнє верхогір'я.*

Микола ЗЕРОВ

Аргонавти

М.Рильському

*Так, друже дорогий, ми любимо одно:
Старої творчості додержане вино,
І мед аттіцьких бджіл, і гру дзвінких касталій.
Хай кволі старчуки розводять мляві жалі,
Хай про сучасність нам наспівує схоласт,
Хай культів і фактур неважений баласт
У човен свій бере футуристичний тривій, –
Ми самотою йдем по хвилі білогривій*

*На мудрім кораблі, стовесельнім Арго,
А ти, як Тифій, нам, і від стерна свого
Вже бачиши світлу ціль борні і трудних плавань:
Дуб з золотим руном і колхідійську гавань.*

7. Порівняти кілька творів різних періодів розвитку літератури. Звернути увагу на ідейне наповнення, особливості зображення людини, побудову творів.

8. Укажіть жанр, метричну систему, тип строфи, віршовий розмір, вид римування, вид рими.

Ліна Костенко

Життя іде і все без коректур...

*Життя іде і все без коректур.
І час летить, не стишує галопу.
Давно нема маркізи Помпадур,
і ми живем уже після потопу.
Не знаю я, що буде після нас,
в які природа убереться шати.
Єдиний, хто не втомлюється, – час.
А ми живі, нам треба поспішати.
Зробити щось, лишити по собі,
а ми, нічого, – пройдемо, як тіні,*

*щоб тільки неба очі голубі
цю землю завжди бачили в цвітінні.
Щоб ці ліси не вимерли, як тур,
щоб ці слова не вичахли, як руди.
Життя іде і все без коректур,
і як напишеш, так уже і буде.
Але не бійся прикрого рядка.
Прозрінь не бійся, бо вони як ліки.
Не бійся правди, хоч яка гірка,
не бійся смутків, хоч вони як ріки.
Людині бійся душу ошукать,
бо в цьому схибиш – то уже навіки.*

9. Виписати в зошит приклади (назви творів та їхніх авторів) до літературних течій і напрямів. Прокоментуйте відповіді.

10. Створити презентацію однієї літературної епохи, навести її ознаки.

Література

1. Білоус П. В. Вступ до літературознавства: навч. посібник / П. В. Білоус. – Київ : ВЦ «Академія», 2011. – 336 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://eprints.zu.edu.ua/22600/1/Vstup_do_literaturoznnavstva%20%281%29.pdf).

2. Галич О. Теорія літератури: підручник / О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв; за ред. Ол. Галича. – 2-ге вид., стереотип. – Київ : Либідь, 2005. – 488 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Halych_Oleksandr/Teoriia_literatury_vyd_2005/).

3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – Київ : ВЦ «Академія», 2007. – 752 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Hromiak_Roman/Literaturoznnavchyi_slovnyk-dovidnyk.pdf).

4. Моклиця М. Вступ до літературознавства: посібник / М. Моклиця. – Луцьк, 2011. – 468 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/818/1/vstup%20literat.pdf>).

5. Орлова О. В. Основи літературознавства. Тексти лекцій: навчально-методичний посібник / О. В. Орлова, О. П. Орлов. – Полтава : ПНПУ, 2020. – 134 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14564/1/%D0%9E%D1%81%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%20%D0%BB%D1%96%D1%82%20%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%86%D1%96%D1%97%20.pdf>).

Змістовий модуль 1.2 ЛІТЕРАТУРА СТАРОДАВНЬОЇ ГРЕЦІЇ, СТАРОДАВНЬОГО РИМУ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Практичне заняття 1.6

ДАВНЬОГРЕЦЬКА МІФОЛОГІЯ. ГЕРОЇЧНИЙ ЕПОС ГОМЕРА

План

1. Міфотворчість як стадія освоєння світу. Поняття «міф». Міф і казка: спільне й відмінне.
2. Своєрідність давньогрецької міфології. Основні боги та їхні функції. Цикли міфів: тематика, персонажі.
3. Значення міфології в подальшому розвитку світової культури. Міфологія в різних видах мистецтва.
4. Поняття «епос», «героїчний епос». «Іліада» та «Одіссея» як зразки давньогрецького героїчного епосу: час і місце створення поем, сенс назв, «Гомерівське питання», Троянська війна – поєднання історичних подій і міфологічних елементів.
5. Поема «Іліада»: тема, сюжет, композиція, характеристика героїв.
6. Сюжетно-композиційні та жанрові особливості поеми «Одіссея». Образи твору.
7. Боги в поемах. Роль «божественного втручання» в загальний розвиток подій. Концепція людини.
8. Поетична техніка гомерівського епосу: художні засоби, риторика твору (промови героїв), «закон хронологічної несумісності», образ автора, метрика і стиль поеми (урочистий гекзаметр).
9. Значення поем Гомера для подальшого розвитку літератури.

Завдання

1. Прочитати такі міфи Давньої Греції: *про створення світу та богів; про головних 12 богів; про Нарциса; про Пігмаліона; про Тантала; про Персея; про Дедала і Ікара; про Геракла (народження й виховання, 1, 2, 3, 4, 5, 9, 12 подвиги)*.
2. Прочитати твори «Іліада» та «Одіссея» Гомера.
3. Виписати дефініції понять: *античність, міф, міфологія, міфологічний цикл, казка, епос, героїчний епос, епопея, гомерівське питання, художній образ, аед, рапсод, метрична система, гекзаметр, епітет, постійний епітет, ретардація*.
4. Дібрати до основних грецьких богів імена відповідних їм богів римської міфології та їхні функції, вивчити їх. Дібрати й вивчити імена ще 20 богів (за поданим зразком).

Боги грецькі	Боги римські	Функції богів
Зевс	Юпітер	Цар богів (Верховний бог), бог неба, грому й блискавки
Гера		
Аїд		
Посейдон		
Аполлон		
Афіна		

Арес		
Артеміда		
Афродіта		
Гермес		
Гефест		
Деметра		

5. Вивчити крилаті вислови, які походять із давньогрецьких міфів, знати історію їх виникнення та сучасне значення (записати в літературний щоденник): *авгієві стайні, ахіллесова п'ята, вогонь Прометей, дамоклів меч, дари данайців, дійти до геркулесових стовпів, загадка Сфінкса, золоте руно, золотий вік, канути в Лету, нитка Аріадни, олімпійський спокій, осідлати Пегаса, піднятися на Олімп, прокрустове ложе, ріг достатку, розрубати гордіїв вузол, самозакоханий Нарцис, сізіфова праця, скринька Пандори, танталові муки, троянський кінь, яблуко розбрату (яблуко незгоди).*

6. Дібрати до різних видів міфів (питання 5) приклади давньогрецьких міфів.

7. Дібрати цитати з тексту для характеристики героїв «Іліади» (Ахілл, Агамемнон, Одисей, Нестор, Патрокл, Гектор, Андромаха, Пріам та ін.): *Ахілл – «невблаганний і досі», «серцем жорстокий», «богосвітлий»...*

8. Довести, що поеми Гомера написані гекзаметром.

9. Скласти план поем Гомера. Переказати одну з пригод Одиссея під час його подорожі додому з однойменної поеми Гомера. Чому Одисей перемагає в різних ситуаціях?

10. Назвати імена людей, богів та інших істот з «Одіссеї» Гомера. У якому просторі й часі вони діють? Наведіть цитати.

11. Схарактеризувати образ Одиссея за такими параметрами: цар, воїн, мореплавець, чоловік, батько, син, патріот, епічний герой. Чи він таки герой?

12. Назвати приклади художніх творів, створених за мотивами творів Гомера.

13. Прочитати, прокоментувати: *«Одіссей для мене – першообраз не тільки людини сучасної епохи, але й людини майбутнього, оскільки він є тип гнаного мандрівника. Його блукання – це шлях до Центру, до Ітаки, тобто шлях до себе. Він – досвідчений мореплавець, але доля, а по-іншому, ініціативні випробовування, з яких він має вийти переможцем, весь час змушують його відтягувати повернення до рідних пенатів. Міф про Одиссея, гадаю, для нас дуже важливий. У кожному з нас є щось від Одиссея, коли ми шукаємо себе, сподіваємося дійти до мети й тоді вже точно здобути батьківщину, своє домашнє вогнище, знову віднайти себе. Однак, як і в лабіринті, у кожних блуканнях є ризик заблукати. Якщо ж тобі вдається вийти з лабіринту, дібратися до свого місця на землі, тоді ти стаєш іншим» (Мірча Еліаде).*

Література

1. Александрова Г. О. Історія зарубіжної літератури. Античність : навч. посібник для студентів ВНЗ / Г. Александрова. – Бердянськ, 2019. – 193 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3548/1/Istoriya%20zarubizhnoyi%20literatury.%20Antychnist%CA%B9.pdf>).

2. Буйвол О. В. Антична література. Тест лекцій : навчально-методичний посібник / О. В. Буйвол. – Харків : НТУ «ХП», 2013. – С. 7–17. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/29149/1/Buivol_Antychna_literatura_2015.pdf).

3. Гальчук О. Антична література: навч. посібник. – Київ : Вид-во Київського славістичного університету, 2008. – С. 5–63. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5959/1/O_Halchuk_NP_2008_GI.pdf).

2. Гиленсон Б. А. История античной литературы : учеб. пособие для студентов филол. фак. пед. вузов : в 2 кн. – Кн. 1: Древняя Греция / Б. А. Гиленсон. – М. : Флинта : Наука, 2001. – С. 47–65. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://oldevrasia.ru/library/Boris-Aleksandrovich-Gilenson_Istoriya-antichnoy-literatury--Kniga-1--Drevnyaya-Gretsiya/).

3. Дарморіз О. Міфологія : навч. посібник / Оксана Дарморіз. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2010. – С. 125–153. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Darmoriz_Oksana/Mifolohiia/).

4. Історія зарубіжної літератури. Антична література: навч. посібник / Уклад. О. А. Ванденко. – Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2019. – С. 6–19, 22, 23–37. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/10208/6/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>).

3. Ковбасенко Ю. І. Антична література : навч. посібник / Ю. І. Ковбасенко. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2012. – С. 6–60. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5849/1/Y_Kovbasenko_AL_21_GI.pdf).

4. Кун М. А. Легенди і міфи Стародавньої Греції / М. А. Кун. – Харків : Фоліо, 2008. – 445 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nikolai_Kun/Lehendy_i_mify_starodavnoi_Hretsii_vyd_2008.pdf?).

5. Пашенко В. І. Антична література / В. І Пашенко, Н. І. Пашенко. – Київ : Либідь, 2001. – С. 17–97. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://194.44.152.155/elib/local/sk644465.pdf>).

6. Словник античної міфології / І. Козовик, О. Пономарів; відп. ред. А. О. Білецький. – 2-е вид. – Київ : Наук. думка, 1989. – 240 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Kozovyk_Ivan/Slovnyk_antychnoi_mifolohii/).

7. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 12–37. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full> або https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=242xRBkAAAAAJ&citation_for_view=242xRBkAAAAAJ:mB3voiENLucC).

Практичне заняття 1.7 ДАВНЬОГРЕЦЬКИЙ ТЕАТР

План

1. Походження драми. Структура трагедії.
2. Давньогрецький театр. Проблематика давньогрецької трагедії та її роль у житті суспільства.
3. Есхіл – «батько трагедії». Трагедія «Прометей закутий»: сюжет, історична основа, жанр, характери, особливості стилю.
4. Софокл – поет доби розквіту афінської рабовласницької демократії. Розвиток драматургічної техніки у творчості Софокла. Трагедія «Антигона»: драматичний конфлікт, психологізм, система образів.
5. Творчість Евріпіда. Нововведення в трагедіях Евріпіда. Трагедія «Медея»: міфологічний сюжет та його інтерпретація, своєрідність образу Медеї.
6. Давньогрецька комедія: структура, художні особливості. Творчість Арістофана. Комедія «Хмари».
7. Значення творчості давньогрецьких драматургів для світової літератури.

Завдання

1. Прочитати трагедії «Прометей закутий» Есхіла, «Антигона» Софокла, «Медея» Евріпіда та комедію «Птахи» Арістофана.
2. Виписати дефініції понять: *драма, трагедія, театр, пролог, агон, строфа та антистрофа, катарсис, орхестра, протагоніст, корифей, хор*.
3. Визначити зміни в побудові сучасного театру порівняно з давньогрецьким.
4. Дібрати цитатну характеристику героїв з п'єси «Антигона» Софокла.
5. Зробити висновок про роль хору в зазначених трагедіях. Дібрати приклади участі хору.
6. Визначити особливості авторської позиції в указаних трагедіях.
7. Підготувати повідомлення на тему «Античний театр».
8. Прочитати уривок з трагедії «Прометей закутий» Есхіла.
9. Прочитайте висловлювання Аристотеля у його творі «Поетика» про трагедію. Прокоментуйте (<http://um.co.ua/11/11-5/11-54053.html> або http://lib.ru/POEEAST/ARISTOTEL/aristotel1_1.txt_with-big-pictures.html)

Література

1. Александрова Г. О. Історія зарубіжної літератури. Античність : навч. посібник для студентів ВНЗ / Г. Александрова. – Бердянськ, 2019. – 193 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3548/1/Istoriya%20zarubizhnoyi%20literatury.%20Antychnist%CA%B9.pdf>).
2. Гальчук О. Антична література: навч. посібник. – Київ: Вид-во Київського славістичного університету, 2008. – С. 117–139, 149–163. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5959/1/O_Halchuk_NP_2008_GI.pdf).
3. Історія зарубіжної літератури. Антична література: навч. посібник / Уклад. О. А. Ванденко. – Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2019. – С. 72–86, 93–98. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний:)

<http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/10208/6/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

4. Клековкін О. Ю. Античний театр: навч. посібник / О. Ю. Клековкін; за ред. Р. Я. Пилючука. – Вид. 2-е, доп. і перероб. – Київ : «АртЕк», 2007. – С. 5–67, 80–118, 133–152. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://shron1.chtyvo.org.ua/Klekovkin_Oleksandr/Antychnyi_teatr_Navchalnyi_posibnyk_dlia_vyschykh_navchalnykh_zakladiv_mystetstv_i_kultury.pdf).

5. Ковбасенко Ю. І. Антична література : навч. посіб. / Ю. І. Ковбасенко. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2012. – С. 104–155. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5849/1/Y_Kovbasenko_AL_21_GL.pdf).

6. Пашенко В. І. Антична література: підручник / В. І. Пашенко, Н. І. Пашенко. – Київ : Либідь, 2001. – С. 196–200, 205–375. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://194.44.152.155/elib/local/sk644465.pdf>).

7. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 48–73. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full> або https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=242xRBkAAAAJ&citation_for_view=242xRBkAAAAJ:mB3voiENLucC).

Практичне заняття 1.8

ЛІТЕРАТУРА СТАРОДАВНЬОГО РИМУ («ДОБА АВГУСТА»)

План

1. Римське суспільство й культура «добі Августа». Література Стародавнього Риму.

2. Життя і творчість Вергілія. Відображення актуальних питань сучасності в поемах «Буколіки» і «Георгіки».

3. Поема «Енеїда» Вергілія: а) історичні передумови створення поеми; б) хронотоп і сюжет поеми; в) люди й боги; г) особливості художнього стилю; г) наслідування й пародіювання поеми. Поема «Енеїда» І. П. Котляревського.

4. Публій Овідій Назон: біографічні відомості, загальна характеристика творчості. Жанр елегії у творчості Овідія.

5. «Метаморфози»: історична основа, сюжет, ідейний зміст, стиль.

6. Значення творчості Вергілія та Овідія.

Завдання

1. Прочитати твори «Буколіки», «Георгіки», «Енеїда» Вергілія, «Метаморфози» Овідія, «Енеїда» І. П. Котляревського. Зробити записи в читацькому щоденнику.

2. Виписати дефініції понять: *еклога, буколістична література, дидактична поема, травестія, тема, ідея, пародія, елегія, поема, міфологія, риторика, контроверзії, свазорії, бурлеск, травестія*.

3. Знайти опис щита Енея у Вергілія («Енеїда»). Порівняти цей уривок з описом щита Ахілла в поемі «Іліада» Гомера. Зробити висновок.

4. Поміркувати про спільне й відмінне у творах Гомера й Вергілія (зображення богів, взаємини богів і героїв, ставлення до війни, мотив долі, описи щитів, художня мова тощо). Назвати «вічні мотиви», мотиви блукань Одиссея та Енея в Гомера та Вергілія.

5. Порівняти сюжети й художні стилі в поемах Вергілія та І. П. Котляревського. Порівняти переклади, виконані М. Біликом і М. Зеровим.

Вергілій. ЕНЕЇДА

КНИГА ПЕРША

- 1] Ратні боріння й героя вславляю, що перший із Трої,
- 2] Долею гнаний, прибув до Італії, в землі лавінські.
- 3] Довго всевишня по суші і морю ним кидала сила,
- 4] Бо невблаганна у гніві Юнона була безпощадна.
- 5] Досить натерпівся він у війні, поки місто поставив,
- 6] Переселивши у Лації богів, звідки рід був латинський,
- 7] Родоначалники Альби й мури походили з Рима.
- 8] Музо, про всі ті причини згадай нам, чию він образив
- 9] Волю божисту і що так царицю богів осмутило,
- 10] Що навіть мужа такого побожного змусила стільки
- 11] Витерпіть бід і пригод; чи такі вже боги невблаганні? Перекл. М. Білик

Вергілій. ЕНЕЇДА

ЗАСПІВ (І, 1–33)

Зброю співаю і мужа, що перший з надмор'їв троянських,
Долею гнаний нещадно, на берег ступив італійський.
Горя він досить зазнав, суходолами й морем блукавши,
З волі безсмертних богів та мстивої серцем Юнони,
Лиха він досить зазнав у бою, поки місто поставив,
Лацію давши пенатів, а з ними — і плем'я латинське,
І Альба-Лонгу стару, і мури високого Рима.
Музо, повідай мені, чим саме розгнівана тяжко,
Чи то покривджена чим, цариця богів засудила
На незліченні труди та нещастя побожного духом
Батька й вождя, як богиня,— і гнівом таким поїнялася! Перекл. М. Зеров

Іван Петрович Котляревський

Енеїда

Частина перша

Еней був парубок моторний	Зробили з неї скирту гною,
І хлопець хоть куди козак,	Він, взявши торбу, тягу дав;
Удавсь на всеє зле проворний,	Забравши деяких троянців,
Завзятийший од всіх бурлак.	Осмалених, як гиря, ланців,
Но греки, як спаливши Трою,	П'ятами з Трої наживав.

6. Вивчити оду Горація «До Мельпомени».

7. Порівняти настрої в «Любовних елегіях» і «Скорботних елегіях» Овідія.

ЛЮБОВНІ ЕЛЕГІЇ

Книга I, елегія 1

*Зброю і війни страшенні збиравсь описати поважним
Віршем, і ритмам я вже зміст відповідний знайшов;
Рівні плили вже рядки, аж тут враз Купідон розсміявся
Й, кажуть, стопу одну вкрав з другого саме рядка.
«Хто ж на пісні мої дав тобі право, хлопчиську жорстокий?
... Так міркував я, а він вже із сагайдака свого спритно
Гостру виймає стрілу, щоби убити мене.
Тут же коліном свій лук, наче місячний серп, вигинає
Й каже: “Поете, про це маєш співати тепер!”
Лишенько! Тут я пропав! В того хлопчика влучні всі стріли;
В серці порожнім горю, бо запалала Любов.
Що шестистопним почну, в п’ятистопний те все переходить,
То ж, прощавайте уже ритми пісень бойових.
Миртом тепер прибережним, о Музо, вквітчай мої скроні,
Хай з одинадцяти стіп мій залунає вже спів!»*

Переклад В. Маслюка

Елегія 3

*Слушне прошу: в чий сіті попав я, хай та мене любить,
Ні – то хай робить все так, аби любив її я.
Ой, щось я високо взяв!.. Щоб тільки давалась любити!
Хай Кітерея³ моїх не відхиляє благань!
Не відкидай же того, хто служитиме вік тобі вірно,
Хто обіцяє тобі щирю та чисту любов!
Не представляє мене прославлених предків імення:
Рід мій од вершника йде, не від високих вельмож
Щоб моє поле зорать, не треба плугів незчисленних,
Витрати скромні в обох – матері, батька мого.*

СКОРБОТНІ ЕЛЕГІЇ. КНИГА ПЕРША

Елегія 2

*Ви ж, кого жодним вчинком своїм образить не міг я,
Будьте вдоволені тим, що переношу, боги!
Навіть коли б усі враз рятувать нещасливця взялися, –
Марно, бо хто вже пропав – не врятувати того.
Хвиля, скажімо, спаде, вітерець ходовий посприяє,
Зглянетесь ви, а мені – бути вигнанцем таки!
Таж не заради багатств, невситимий, моря рівнину
Я кораблем борозню, аби міняти товар,
Ні до Атен, як колись по знання, ані до азійських
Міст, що їх бачив уже, не завертаю судна,
Ні в Александрове місто¹ славетне, аби подивляти,
Ніле грайливий, твої сповнені чару дива.
Вітру благаю в богів ходового – хто б міг повірить? –*

*Щоб на сарматську чужу землю ногою ступить.
Місце вигнання мого – дикий берег зліва од Понту,
Скаржуся, що забарна втеча від рідних країв.
Аби побачити хтозна-де в світі загублені Томи,
Кваплю вигнання своє, ласки благаю в богів.*

8. Підготувати доповідь на одну з тем: «Культура доби Августа», «Тема кохання у творчості Овідія», «Овідій та Україна».

9. З'ясувати переклад латинських сентенцій. Пояснити причини їх появи та такого тривалого використання. Вивчити сентенції напам'ять.

Alma mater – «мати-годувальниця» (це університет, у якому ти навчався).

Amicus Plato, sed magis amica veritas – Друг Платон, але більша подруга – істина (Арістотель).

Amor vincit omnia – Любов перемагає все.

Ars longa vita brevis – Мистецтво довге, життя коротке (Гіппократ).

Aut Caesar, aut nihil – Або Цезар, або ніщо (усе або ніщо).

Aut cumscuto, aut inscuto – Або зі щитом, або на щиті (побажання спартанцям: «Або повернутися із честю, або з честю померти в бою»).

Aut omnia, aut nihil – або все, або нічого.

Casus belli – привід для війни.

Citius, altius, fortius – Швидше, вище, сильніше.

Cogito, ergo sum – Мислю, отже, існую.

Contraspem spero – без надії сподіваюся.

Cura te ipsum – вилікуй себе сам.

Deus ex machina – Бог з машини.

De jure – юридично, у принципі.

De facto – фактично, на практиці.

Docendo discimus – навчаючи, вчимося.

Dum spiro spero – поки дихаю, сподіваюся.

Duralex sed lex – закон жорстокий, але він закон.

Errare humanum est – людині властиво помилятися.

Est modus in rebus – усьому є межа; усе має свою міру (Горацій).

Est rerum omnium magister usus – досвід – усьому вчитель (Цезар).

Homo homini lupus est – Людина людині вовк.

Homo locum ornat, non hominem locus – людина прикрашає місце, а не місце людину.

Mens sana in corpore sano – У здоровому тілі – здоровий дух.

Nosce te ipsum – Пізнай самого себе.

Nulla aetas ad discendum sera – Учитися ніколи не пізно.

Omnia mea mecum porto – Усе своє ношу з собою (Цицерон).

O tempora! O mores! – О часи, о звичаї!

Panem et circenses! – Хліба та видовищ!

Per aspera ad astra – Крізь терни до зірок.

Quilibet fortunae suae faber – Кожен сам коваль свого щастя.

Repetitio est mater studiorum – Повторення – мати вчення.

Scientia potentia est – Знання – сила.
Si felix esse vis, esto – Якщо хочеш бути щасливим, будь ним!
Sivisamari, ama– Хочеш бути коханим – кохай сам!
Sivis pacem, parabellum – Якщо хочеш миру, готуйся до війни.
Suum cuique – Кожному своє.
Terra incognita – Невідома земля.
Usus est optimus magister – Досвід – найкращий учитель.
Veni, vidi, vici – Прийшов, побачив, переміг.

Література

1. Александрова Г. О. Історія зарубіжної літератури. Античність : навч. посібник для студентів ВНЗ / Г. Александрова. – Бердянськ, 2019. – 193 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://dspace.bdpu.org/bitstream/123456789/3548/1/Istoriya%20zarubizhnoyi%20literatury.%20Antychnist%CA%B9.pdf>).
2. Буйвол О. В. Антична література. Тест лекцій : навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Переклад» денної та заочної форм навчання / О. В. Буйвол. – Харків : НТУ «ХПІ», 2013. – С. 67–68, 74–75, 83–90. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/29149/1/Buivol_Antychna_literatura_2015.pdf).
3. Гальчук О. Антична література: навч. посібник. – Київ : Вид-во Київського славістичного університету, 2008. – С. 92–104, 107–116, 201–205. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5959/1/O_Halchuk_NP_2008_GI.pdf).
4. Давня римська поезія в українських перекладах і переспівах: Хрестоматія / Укладач В. Маслюк. – Львів : Світ, 2000. – 328 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Masliuk_Vitalii/Davnia_rymska_poeziia_v_ukrainskykh_perekladakh_i_perespivakh_Khrestomatiia/).
5. Історія зарубіжної літератури. Антична література: навч. посібник–Мелітополь : ФОП Однорог Т. В., 2019. – С. 19–21, 54–62, 65–71, 112–115. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/10208/6/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>).
6. Ковбасенко Ю. І. Антична література : навч. посібник / Ю. І. Ковбасенко. – 2-ге вид., розшир. та доповн. – Київ : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2012. – С. 180–183, 193–213, 226–232. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5849/1/Y_Kovbasenko_AL_21_GI.pdf).
7. Пащенко В. І. Антична література: підручник / В. І. Пащенко, Н. І. Пащенко. – Київ : Либідь, 2001. – 487–494, 556–612, 652–673. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://194.44.152.155/elib/local/sk644465.pdf>).
8. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 85–101, 112–115. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://194.44.152.155/elib/local/sk644465.pdf>).

<http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full> або
https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=242xRBkAAAAAJ&citation_for_view=242xRBkAAAAAJ:mB3voiENLucC).

9. Шулик П. Л. Літературний триумфірат «золотої доби» римської культури : навч. посібник / П. Л. Шулик. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016. – С. 4–67, 114–175. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_WWEybDBvejZxcEFUWFVZmh5dHhFaURFbDRB/view).

10. Шулик П. Л. Титан давньоримського епосу / П. Л. Шулик // Фондові лекції викладачів факультету іноземної філології : [навчальне видання] / За заг. ред. П. Л. Шулик, О. В. Кеби. – Частина IV. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016. – С. 147–179. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_T1dJYUlkMU1VQms5WHJlQVU0WGFVdkdvemww/view?resourcekey=0-mzll5lrcu_qQjXc_vu--ow).

11. Шулик П. Л. Велич і трагедія життєвого і творчого шляху Овідія / П. Л. Шулик // Фондові лекції викладачів факультету іноземної філології : [навч. видання] / За заг. ред. П. Л. Шулик, О. В. Кеби. – Частина II. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2014. – С. 4–34. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_eUJaaXJ6UzNVUjh1UkJvRlNZcTUxNmN5XzBF/view?resourcekey=0-h8ZVpzK0TAN7K6ur9KVx6w).

Практичне заняття 1.9

ЛІТЕРАТУРА РОЗВИНУТОГО ФЕОДАЛІЗМУ. ГЕРОЇЧНИЙ ЕПОС

План

1. Ускладнення європейського літературного процесу в період розвинутого феодалізму.

2. Народний героїчний епос у Європі XI–XIII ст.: особливості сюжету, художні засоби, стиль.

3. Французький героїчний епос. «Пісня про Роланда»: а) історична основа та її поетичне переосмислення; б) основний конфлікт; в) специфіка ідеї патріотизму; г) вплив християнської релігії; д) образна система: образ Карла Великого як утілення державної мудрості; образи Роланда й Олів'єра; образ Ганелона та його уявлення про честь.

4. Відбиття демократичного руху Реконкісти в образі Сіда та в основних конфліктах іспанського героїчного епосу «Пісня про мого Сіда».

5. «Пісня про Нібелунгів» як вершина німецького героїчного епосу: а) міфологічна основа (пісні «Старшої Едди» про Сігурда і Гудрун); б) сюжетно-композиційні особливості; в) образна система.

6. «Слово про Ігорів похід» як зразок давньоукраїнського героїчного епосу.

7. Основні відмінності й значення пам'яток середньовічного героїчного епосу. Історія вивчення героїчних поем.

Завдання

1. Прочитати твори «Пісня про Роланда», «Пісня про Нібелунгів», «Пісня про Сіда» й зробити записи в читацькому щоденнику.
2. Виписати дефініції понять: *героїчний епос, пісня і епопея як форми народного епосу, поема, асонанс, нібелунгова строфа; жонглер, шпільман, хуглар; рицар, Реконкіста, сюжет, композиція, компаративний аналіз.*
3. Виписати спільні й відмінні риси героїчних епосів античної доби (поєми Гомера), архаїчного епосу («Пісня про Беофульфа») і епосу часів Середньовіччя.
4. Дібрати приклади з текстів поем для характеристики головних образів.
5. Виписати спільні та відмінні риси пам'яток західноєвропейського середньовічного епосу між собою («Пісня про Роланда», «Пісня про Нібелунгів», «Пісня про Сіда»).
6. Порівняти зразки західноєвропейського героїчного епосу та «Слово про Ігорів похід». Визначити спільне й відмінне.
7. Підготувати реферат на одну з тем: «Героїчний епос різних народів – видатна пам'ятка культури доби Середньовіччя», «Своєрідність національної модифікації класичного епосу Середньовіччя (французького, іспанського, німецького) порівняно з іншими».

Література

1. Героїчний епос західноєвропейського середньовіччя / Упоряд.: П. Л. Шулик, І. Ю. Голубішко. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. – С. 4–6, 48–106. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_Ym4zSXVnOGl4THRXMIVHb3lWUWJ1RHlVZmh3/view?resourcekey=0-k8nYy7Vg1zfbilueh1jNvg
2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та доби Відродження : навч. посібник / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. – Вид. стереотип. – Київ : Центр навч. літ., 2018. – С. 19–45. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Davydenko_Halyna/Istoriia_zarubizhnoi_literatury_sere_dnikh_vikiv_ta_doby_Vidrodzhennia/).
3. Козлик І. В. Світова література доби Середньовіччя та епохи Відродження («Картина світу». Естетика. Поетика) : навч. посібник / І. В. Козлик. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2011. – С. 9–68. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Kozlyk_Ihor/Svitova_literatura_doby_Serednovichchia_ta_epokhy_Vidrodzhennia_Kartyna_svitu_Estetyka_Poetyka/).
4. Конспект лекцій з дисципліни «Історія зарубіжної літератури» для студентів 1 курсу спеціальності «Переклад» заочної форми навчання / Уклад.: Гура Н. П. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2015. – С. 46–72. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/1094/1/M05057.pdf>).
5. Література західноєвропейського середньовіччя / під. ред. Н. О. Висоцької: навч. посібник. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2003. – С. 151–

242 с.https://shron1.chtyvo.org.ua/Vysotska_Nataliia/Literatura_zakhidnoievropeiskoho_serednovichchia.pdf?).

6. Літературні феномени західноєвропейського середньовіччя : навч. посібник / Упоряд. П. Л. Шулик, І. Ю. Голубішко. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. – С. 29–61, 180–209. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_R1lvMHVkvVTZnaUxtRzRQV0RkWGpiZlIPbEtV/view?resourcekey=0-f6RfdUDxVqAzq_2wcRaLkQ

7. Луков В. А. История литературы. Зарубежная литература от истоков до наших дней : учеб. пособие / В. А. Луков. – 5-е изд. – М. : ИЦ «Академия», 2008. – С. 66–71. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://mayalleng.org/d/lit/lit419.htm>).

8. Назарова Л. А. История западноевропейской литературы Средних веков : учеб. пособие / Л. А. Назарова. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2016. – С. 9–15, 43–79. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/44106/1/978-5-7996-1892-6_2016.pdf).

9. Пронин В. А. «Песнь о Нибелунгах» («Nibelungenlied»): учеб. пособие / В. А. Пронин // История немецкой литературы. – М. : Университетская книга; Логос, 2007. – С. 15–26. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://levantsagareli.files.wordpress.com/2015/09/pronin_v_a_istoriya_nemeckoi_literatury.pdf).

10. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 120–131. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full> або https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=242xRBkAAAAJ&citation_for_view=242xRBkAAAAJ:mB3voiENLucC).

11. Яременко Н. В. Історія зарубіжної літератури. Епоха Середніх віків та Відродження : навч. посібник / Н. В. Яременко, Н. Є. Коломієць. – Кривий Ріг, 2012. – С. 9–14, 68–100. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/1890>).

Практичне заняття 1.10 РИЦАРСЬКА ЛІТЕРАТУРА

План

1. Історико-культурні передумови виникнення рицарської літератури.
2. Лірика трубадурів і труверів: тематика, жанри. Б. де Вентадорн. Дж. Рюдель. Бертран де Борн.
3. Мінезанг: характер, основні жанри, тематика. Вальтер фон дер Фогельвейде. Нейдхарт фон Роєнталь. Тангейзер.
4. Рицарський роман: жанрова своєрідність, тематика, цикли: а) античний цикл; б) бретонський цикл: бретонські ле, романи про Трістана та Ізольду; артурівські романи; романи про Святий Грааль; в) візантійський цикл (пісня-казка «Окассен і Ніколетта»).

5. Роман «Трістан та Ізольда»: сюжет, образна система, сутність морально-суспільного конфлікту.

Завдання

1. Прочитати твори «Трістан та Ізольда», «Окассен і Ніколетта», творитакіх поетів, як Б. де Вентадорн, Дж. Рюдель, Бертран де Борн, Вальтер фон дер Фогельвейде, Нейдхарт фон Роєнталь, Тангейзер.

2. Виписати дефініції понять: *рицар, ваганти (голіарди), куртуазія, трубадури, трувери, менестрелі, мінезингери, майстерзингери, куртуазія, канцона, альба, сирвента, тенсана, пасторела, цикл, роман, рицарський роман, містерія, міракл, цикл романів, шпрук, ле, фарс, фабльо, шванк.*

3. Проаналізувати уривок з поезії.

Канцона

*Мені під час травневих днів
Приємний щебет віддалік,
Зринає в пам'яті без слів
Моє кохання віддалік.
Навік я неспокійний став,
І не ростуть квітки між трав,
Як зимно у душі мені.*

*Я щастя у житті зустрів
В моім коханні віддалік.*

*Немає в світі кращих днів
Ні поблизу, ні віддалік!*

*Коли б я лиш надію мав,
У царство б маврів я помчав,
Обдертий весь, в самотині.*

Немає в світі кращих снів –

Примчать до неї віддалік,

І чуть слова її, мов спів,

І розмовлять не віддалік,

А віч-на-віч, щоб не шукав

Я більш її, щоб не страждав,

Щоб другом був її всі дні...

Джауфре Рюдель де Блая

Переклад М.Терещенка

4. Підготувати доповідь на одну з тем: «Творчість трубадурів», «Причини занепаду рицарської літератури», «Поезія вагантів», «Міська середньовічна література», «Міський середньовічний театр», «Артурівські романи», «Романи про Святий Грааль», «Особливості візантійського циклу рицарських романів», «Традиції провансальських трубадурів у сучасній поезії», «Легенда про Трістана та Ізольду у творах українських письменників».

5. Прочитати драматичну поему Лесі Українки «Ізольда Білорука» і порівняти її з рицарським романом «Трістан та Ізольда».

6. Заповнити таблицю.

Таблиця – Жанрова система літератури Середньовіччя

№	Назва жанру	Особливості жанру	Приклади творів і їхні автори
1	2	3	4
1	Героїчний епос		
2	Канцона		
3	Альба		...
4	Сирвента		
5	Тенсана		
6	Пасторела		

Продовження таблиці

1	2	3	4
7	Рицарський роман		
8	Містерія		
9	Міраклъ		
10	Шпрух		
11	Ле		
12	Фарс		
13	Фабльо		
14	Шванк		

Література

1. Глазкова Т. Ю. Немецкоязычная литература : учеб. пособие / Т. Ю. Глазкова. – М. : Флинта : Наука, 2010. – С. 8–18. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://levantsagareli.files.wordpress.com/2015/09/glazkova_t_yu_nemeckoyazychnaya_literatura.pdf).

2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та доби Відродження : навч. посібник / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. – Видання стереотип. – Київ : Центр навч. літ., 2018. – С. 46–76. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Davydenko_Halyna/Istoriia_zarubizhnoi_literatury_sere_dnikh_vikiv_ta_doby_Vidrodzhennia/).

3. Конспект лекцій з дисципліни «Історія зарубіжної літератури» для студентів 1 курсу спеціальності «Переклад» заочної форми навчання / Уклад.: Гура Н. П. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2015. – С. 72–90. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/1094/1/M05057.pdf>).

4. Літературні феномени західноєвропейського середньовіччя : навч. посібник / Упоряд. П. Л. Шулик, І. Ю. Голубішко. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. – С. 61–154, 162–169, 209–231. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_R1lvMHVkJVTZnaUxtRzRQV0RkWGpiZlIPbEtV/view?resourcekey=0-f6RfdUDxVqAzq_2wcRaLkQ).

5. Луков В. А. История литературы. Зарубежная литература от истоков до наших дней : учеб. пособие / В. А. Луков. – 5-е изд. – М. : ИЦ «Академия», 2008. – С. 71–82. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://mayalleng.org/d/lit/lit419.htm>).

6. Назарова Л. А. История западноевропейской литературы Средних веков : учеб. пособие / Л. А. Назарова. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 2016. – С. 81–137. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/44106/1/978-5-7996-1892-6_2016.pdf).

7. Пронин В. А. История немецкой литературы: учеб. пособие / В. А. Пронин. – М. : Университетская книга; Логос, 2007. – С. 28–42. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://levantsagareli.files.wordpress.com/2015/09/pronin_v_a_istoriya_nemeckoi_literatury.pdf).

8. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 132–136. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full>).

9. Шулик П. Л. Поезія вагантів. Рицарська література: навч. посібник / Упоряд. П. Л. Шулик, І. Ю. Голубішко. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. – С. 4–78, 104–122. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_d3FYRFNHVkybhmhtUjE2V0pnRUrOWjJfV2M4/view?resourcekey=0-B5BR0Fo28wikUVAXvki9wQ).

10. Яременко Н. В. Історія зарубіжної літератури. Епоха Середніх віків та Відродження : навч. посібник / Н. В. Яременко, Н. Є. Коломієць. – Кривий Ріг, 2012. – С. 100–154. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/1890>).

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.3

ЛІТЕРАТУРА ЧАСІВ ВІДРОДЖЕННЯ І ПРОСВІТНИЦТВА

Практичне заняття 1.11

«БОЖЕСТВЕННА КОМЕДІЯ» ДАНТЕ

План

1. Життя і творчість Данте Аліґ'єрі – останнього поета Середньовіччя і першого поета епохи Відродження.
2. Книга «Нове життя». Вплив школи «нового солодкого стилю».
3. «Божественна комедія» – головний твір Данте Аліґ'єрі: а) джерела, історія створення; б) композиція поеми; в) тематика; г) реалізм та алегоризм поеми; г) ставлення поета до церкви.
4. Місце Данте Аліґ'єрі в історії світової літератури.
5. Література доби Відродження: передумови, ознаки, представники.

Завдання

1. Прочитати твір «Божественна комедія» Данте Аліґ'єрі.
2. Виписати дефініції понять: *сонет, апокриф, строфа (двовірш, терцет, терцина, катрен), поема, алегорія, гуманізм, трактат, кантика*.
3. Порівняти описи пекла у Вергілія («Енеїда») і Данте («Божественна комедія»). Пояснити, що відрізняється й чому.
3. Пояснити, у чому алегоричний зміст поеми Данте.
4. Чи актуальний зміст «Божественної комедії» Данте сьогодні? Чому?
5. Підготувати доповідь на одну з тем: «Данте й українська література», «Франческо Петрарка – перший гуманіст доби Відродження», «Декамерон» Дж. Бокаччо – новий світогляд і нова мораль», «Художні відкриття Рабле», «Творчість поетів «Плеяди», «Творчість Сервантеса».

Література

1. Алексєєнко О. «Божественна комедія» Данте // Данте. Божественна комедія. – Харків : Фоліо, 2001. – С. 3–20. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://www.ae-lib.org.ua/texts/alekseenko__dante__ua.htm).
2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та доби Відродження : навч. посіб. / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. – Видання стереотип. – Київ : Центр навч. літератури, 2018. – С. 77–85, 168–178. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Davydenko_Halyna/Istoriia_zarubizhnoi_literatury_sere_dnikh_vikiv_ta_doby_Vidrodzhennia/).
3. Жиленков А. И. Средние века и эпоха Возрождения в истории зарубежной литературы : учеб. пособие / А. И. Жиленков. – 2-е изд. доп. – Белгород : ИД «Белгород», 2013. – С. 49–62. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://core.ac.uk/download/pdf/151218424.pdf>).
4. Кирилюк З. В. Література Середньовіччя / З. В. Кирилюк. – Харків : Веста: Ранок, 2003. – С. 79 – 90. (Бібліотека кафедри).
5. Огуй О. Д. Принцип становлення німецької літератури Середньовіччя: подолання кризових етапів через нові жанри // Питання літературознавства. – 2013. – № 88. – С. 173–188. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://pytlit.chnu.edu.ua/article/view/73211/68574>).
6. Шалагінов Б. Данте Аліґ'єрі та його шедевр «Божественна комедія» // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 2006. – № 10. – С. 8–12. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://web.archive.org/web/20161119181534/http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2242/Shalaginov_Dante.pdf?sequence=1&isAllowed=y).
7. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку ХІХ ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 136–149. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full> або https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=242xRBkAAAAJ&citation_for_view=242xRBkAAAAJ:mB3voiENLucC).

Практичне заняття 1.12

ТРАГЕДІЯ В. ШЕКСПІРА «ГАМЛЕТ»

План

1. Літературна спадщина В. Шекспіра. Періодизація творчості.
2. Характеристика другого періоду творчості. Своєрідність трагедій В. Шекспіра цього періоду.
3. Трагедія «Гамлет»: історія створення, основні джерела.
4. Проблематика і філософський зміст трагедії. Розв'язання проблеми помсти.
5. Образ Гамлета – нового героя-гуманіста.
6. Особливості творчого методу драматурга в трагедії.
7. Трагедія «Гамлет» в оцінці зарубіжної та української критики.

Завдання

1. Прочитати п'єсу «Гамлет» В. Шекспіра, сонети.
2. Виписати дефініції понять: драма, трагедія, комедія, історична хроніка, сонет, Відродження (Ренесанс), ремарка, репліка.
3. Виконати літературознавчий аналіз сонета 29 В. Шекспіра.

Сонет 29

*When in disgrace with Fortune and men's eyes,
I all alone beweep my outcast state,
And trouble deaf heaven with my bootless cries,
And look upon myself and curse my fate,
Wishing me like to one more rich in hope,
Featured like him, like him with friends possessed,
Desiring this man's art and that man's scope,
With what I most enjoy contented least;
Yet in these thoughts myself almost despising,
Haply I think on thee, and then my state
(Like to the lark at break of day arising
From sullen earth) sings hymns at heaven's gate;
For thy sweet love rememb'ring such wealth brings
That then I scorn to change my state with kings* (Переклав С. Маршак)

Підрядник (сонет 29)

*Когда, в презрении у Фортуны и в глазах людей,
я в полном одиночестве оплакиваю мое положение отверженного
и тревожу глухое небо тщетными мольбами,
и смотрю на себя и проклиная свою судьбу,
мечтая уподобиться тому, кто богаче надеждой,
походит на одного внешнеостью, на другого – обилием друзей,
желая обладать искусством этого и кругозором того, –
менее всего довольствуюсь тем, чем я более всего наделен;
среди этих мыслей, почти презирая себя,
я вдруг думаю о тебе, и тогда моя душа,
подобно жаворонку, на заре поднимающемуся
с угрюмой земли, поет гимны у небесных ворот,
так как мысль о твоей драгоценной любви дает такое богатство,
что я бы погнушался поменяться своим положением с королями.*

Переклад Д. Павличка

№ 29

*Коли своє становище кляню,
Зневажений, знедолений до краю,
Коли з глухого неба талану
Я надаремно, плачучи, прохаю,
Тоді мінявся б долею з таким,
Хто має більше друзів і надії,*

*Хто розумом прославився метким,
Хто словом віртуозно володіє.*

*Але, тебе згадавши, тую ж мить
Єство моє стає таке щасливе,
Як жайвір, що возноситься в блакить
І на воротях раю творить співи.
Я не віддам, – хоч би й Господь звелів, –
Твою любов за блага королів.*

**Переклад Самуїла Маршака
№ 29**

*Когда в раздоре с миром и судьбой,
Припомнив годы, полные невзгод,
Тревожу я бесплодную мольбой
Глухой и равнодушный небосвод
И, жалуясь на горестный удел,
Готов меняться жребием своим*

*С тем, кто в искусстве больше преуспел,
Богат надеждой и людьми любим, –
Тогда, внезапно вспомнив о тебе,
Я малодушье жалкое кляню,
И жаворонком, вопреки судьбе,
Моя душа несется в вышину.
С твоей любовью, с памятью о ней
Всех королей на свете я сильней.*

4. Виписати в читацький щоденник три сонети В. Шекспіра на вибір (українською та англійською мовою). Вивчити один з них напам'ять.

5. Дібрати цитати з тексту для характеристики головних персонажів трагедії «Гамлет» В. Шекспіра.

6. Характеристика жіночих образів трагедії.

7. Порівняти образи Гамлета й Фортінбраса, Гамлета й Лаерта.

8. Схарактеризувати й вивчити монолог Гамлета англійською мовою.

**Speech: «To be, or not to be, that is the question» by William Shakespeare
(from Hamlet, spoken by Hamlet)**

*To be, or not to be, that is the question:
Whether 'tis nobler in the mind to suffer
The slings and arrows of outrageous fortune,
Or to take arms against a sea of troubles
And by opposing end them. To die – to sleep,
No more; and by a sleep to say we end
The heart-ache and the thousand natural shocks
That flesh is heir to: 'tis a consummation
Devoutly to be wish'd. To die, to sleep;
To sleep, perchance to dream – ay, there's the rub:
For in that sleep of death what dreams may
come,
When we have shuffled off this mortal coil,
Must give us pause—there's the respect
That makes calamity of so long life.
For who would bear the whips and scorns of
time,
Th'oppressor's wrong, the proud man's
contumely,
The pangs of dispriz'd love, the law's delay,
The insolence of office, and the spurns
That patient merit of th'unworthy takes,
When he himself might his quietus make
With a bare bodkin? Who would fardels bear,*

Монолог Гамлета

*Питання в тому: бути чи не бути,
Чи у думках шляхетніше страждати,
Каміння й стріли долі нависної
В собі тримати, чи, піднявши руки,
Спинити море труднощів. Заснути
І сном мерців сказати: ми скінчили
Боління серця і мирські турботи,
Що їх спадкує тіло. Це – потреба
Здійснити бажане – померти, ні,
заснути.
Заснути і, можливо, бачить сни.
Але ж які вони по смерті будуть,
Коли, струсивши пил земний з чоbit,
Одержимо жаданий відпочинок?
Що створює трагедію з життя,
Хто стерпить штурхани і кпини часу,
І панську кривду, і героя зверхність,
І муки неависного кохання,
Зневагу прав, законів уникання,
Презирство клерків, глузування черні,
Коли спокою можна досягнути,
Зблиснувши лезом? Хто терпіти
буде
Тягар свого солоного життя,
Коли б не страх, а що там після
смерті?
Країна невідома – та межа,*

*To grunt and sweat under a weary life,
But that the dread of something after death,
The undiscover'd country, from whose bourn
No traveller returns, puzzles the will,
And makes us rather bear those ills we have
Than fly to others that we know not of?
Thus conscience doth make cowards of us all,
And thus the native hue of resolution
Is sicklied o'er with the pale cast of thought,
And enterprises of great pith and moment
With this regard their currents turn awry
And lose the name of action.*

*Із-за якої вороття немає.
Це змушує терпіти біди наші,
Замість летіти до незнаних меж.
То ж з нас сумління робить боягузів,
А справжній колір вироку такий,
Що хворобливість – м'явих дум
відбиток,
А вчинки – вияв миті нетривкої.
І значить все на світі – лиш омана,
Що губить назву дії... Ти тепер,
Офеліє, квіт ніжний, німфо, знаю,
Мене в своїх молитвах пам'ятаєш.
Переклад О. Тільної*

9. Підготувати доповідь на одну з тем: «Шекспірівське питання», «Сонети» Шекспіра як сюжетний цикл», «Образність мови трагедії «Гамлет» як ознака творчого методу В. Шекспіра».

Література

1. Беляева Н. Шекспир. «Гамлет»: проблемы героя и жанра / Н. Беляева // Литература. – 2001. – № 33. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://svr-lit.ru/svr-lit/articles/english/belyaeva-shekspir-gamlet-problemy.htm>).

2. Боковець А. Сонетарій В. Шекспіра: особливості рецепції петраркізму в контексті англійської ренесансної лірики. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/bokovec-a-sonetarij-v-shekspira-osoblivosti-recepicii-petrarkizmu-v-konteksti-anglijskoi-renesansnoi-liriki/>).

3. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури Середніх віків та доби Відродження : навч. посібник / Г. Й. Давиденко, В. Л. Акуленко. – Київ : Центр навч. літ., 2018. – С. 86–95, 127, 132–136, 144–162, 182–189. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Davydenko_Halyna/Istoriia_zarubizhnoi_literatury_sere_dnikh_vikiv_ta_doby_Vidrodzhennia/).

4. Козлик І. В. Світова література доби Середньовіччя та епохи Відродження («Картина світу». Естетика. Поетика) : навч. посібник [для студ. ВНЗ] / І. В. Козлик. – Івано-Франківськ : Симфонія форте, 2011. – 344 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://kozlyk.pu.if.ua/depart/ihor.kozlyk/resource/file/pdf/%D0%A1%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0%20%D0%A1%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B2%D1%96%D1%87%D1%87%D1%8F%20%D1%82%D0%B0%20%D0%92%D1%96%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20-%202011.pdf>).

5. Луков В. А. История литературы. Зарубежная литература от истоков до наших дней : учеб. пособие / В. А. Луков. – 5-е изд. – М. : ИЦ «Академия», 2008. – С. 121–139. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://mayalleng.org/d/lit/lit419.htm>).

6. Мойсеїв І. Гамлет. Самосвідомість / І. Мойсеїв. 01.04.2017. <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/mojseiv-i-gamlet-samosvidomist/>
7. Торкут Н. Гамлетизм: українська версія (прологомени до дискусії) 22.09.2017. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/torkut-natalija-gamletizm-ukrainska-versija-prolegomeni-do-diskusii/>)
8. Торкут Н. Канонічна біографія В. Шекспіра / Н. Торкут (фрагмент передмови «В. Шекспір. Історія та драматичні хроніки» до збірки В. Шекспіра «Історичні хроніки». – Харків : Фоліо, 2004. – С. 12–17. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/kanonichna-biografija-v-shekspira-natalija-torkut/>).
9. Український шекспірівський портал. – <http://shakespeare.in.ua/en>
10. Хроменко І. «Шекспірівське питання» у дослідженнях сучасного вченого Іллі Гінілова / І. Хроменко // Зарубіжна література в школах України. – 2012. - №5. – С. 57–61. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://vseosvita.ua/library/sekspirivske-pitanna-u-doslidzennah-sucasnogo-vcenogo-illi-gililova-45641.html>).
11. Черняк Ю.І. Аксіологічна семантика образу Гамлета в контексті смисложиттєвих пошуків особистості. 01.04.2017. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/chernjak-ju-i-aksiologichna-semantika-obrazu-gamleta-v-konteksti-smislozhittievih-poshukiv-osobistosti/>).
12. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку ХІХ ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 152–156, 185–205. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full> або https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=242xRBkAAAAJ&citation_for_view=242xRBkAAAAJ:mB3voiENLucC).
13. Шекспировская энциклопедия / Под ред. Стэнли Уэллса, при уч. Дж. Шоу; перевод А. Шульгат. 2002. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://svr-lit.ru/svr-lit/dictionary/shakespeare-encyclopedia/index.htm>)
14. Яременко Н. В. Історія зарубіжної літератури. Епоха Середніх віків та Відродження : навч. посібник / Н. В. Яременко, Н. Є. Коломієць. – Кривий Ріг, 2012. – 184 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/handle/0564/1890>).
15. William Shakespeare. <https://www.biography.com/writer/william-shakespeare>.

Практичне заняття 1.13

ФІЛОСОФІЯ УТОПІЇ Й АНТИУТОПІЇ В П'ЄСІ В. ШЕКСПІРА «БУРЯ»

План

1. Ренесансний гуманізм як філософська основа театру В. Шекспіра. П'єса «Буря» в художній спадщині драматурга.
2. Філософські джерела твору та їх художнє переосмислення. «Буря» як «філософський підсумок численних перевтілень» (Тед Х'юз).

3. Жанрове визначення твору: фантастична казка, трагікомедія, містерія (І. Мегела), «taproot text» літератури фентезі (Джон Клют, Джон Грант), утопія, антиутопія тощо.

4. Поетичний простір п'єси.

5. Літературні та кінематографічні трансформації твору.

Завдання

1. Прочитати п'єсу «Буря» В. Шекспіра, зробити записи в читацькому щоденнику.

2. Виписати дефініції понять: *доба Відродження, трагікомедія, фентезі, утопія, антиутопія, казка, містерія, маскарад, комедія дель арте (комедія масок).*

3. Виявити у творі ознаки утопії, антиутопії, комедії, трагедії, маскараду, комедії дель арте (комедії масок).

4. Підготувати повідомлення на тему «П'єса В. Шекспіра «Буря» в контексті Шекспірових romances («Перікл», «Цимбелін», «Зимова казка»).

5. Законспектувати статтю С. Колчигіна «Буря в мировоззренні Шекспіра».

6. Виписати цитати для характеристики персонажів твору.

Література

1. Колчигин С. Буря в мировоззренні Шекспіра / С. Колчигин. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://proza.ru/2011/09/23/669>).

2. Кремер М. Кризь мікроскоп: прочитання «Бурі» в контексті інтродукції до «Промови про гідність людини» Піко Делла Мірандоли // Питання літературознавства. – 2016. – № 94. – С. 30–47. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://en.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/2016_PLC_94_02_M_Kramer.pdf).

3. Михед Т. Топос «liberty / freedom» як семантичний оптимізатор художнього простору «Бурі» Вільяма Шекспіра. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/mihed-t-topos-liberty-freedom-jak-semantichnij-optimizator-hudozhnogo-prostoru-buri-viljama-shekspira/>).

4. Філоненко О. Архетипна структура образу мага Просперо у п'єсі Вільяма Шекспіра «Буря» та фільмі Пітера Грінвея «Книги Просперо». – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://shakespeare.znu.edu.ua/uk/filonenko-o-arhetipna-struktura-obrazu-maga-prospiero-u-piesi-viljama-shekspira-burja-ta-filmi-pitera-grinveja-knigi-prospiero/>).

5. Філоненко О. Переповідаючи історію Просперо (кінематографічна трансформація «Бурі» Вільяма Шекспіра) О. Філоненко // Іноземна філологія. – 2014. – Вип. 126. – Ч. 2. – С. 170–177. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/foreignphilology/article/view/287/289>).

6. Хьюз Т. Шекспир и Богиня Полноты бытия / Т. Хьюз // Иностранная литература. – 2014. – № 5. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://lit.wikireading.ru/10832> або <http://svr-lit.ru/svr-lit/articles/english/hyuz-shekspir-i-boginya-polnoty-bytiya.htm>).

7. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ: ВД «КМ Академія», 2004. – 360 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full>).

Практичне заняття 1.14

ЛІТЕРАТУРА ДОБИ ПРОСВІТНИЦТВА В ЄВРОПІ (XVII–XVIII СТ.)

План

1. Історичні умови розвитку європейських літератур за часів Просвітництва (XVII–XVIII ст.).
2. Основні напрями в європейській літературі XVII ст.: а) бароко: основні ознаки, течії; б) ренесансний реалізм; в) класицизм.
3. Класицизм як провідний напрям у літературі Франції XVII ст.: філософська основа, національна своєрідність, представники.
4. Творчість Ж.-Б. Мольєра: естетична програма, поняття про «високу комедію», проблематика творів.
5. Ідейно-художній світ комедії «Тартюф»: історія створення; проблематика; сюжетно-композиційні особливості; образна система; жанрово-стилістична своєрідність.
6. Концепція комедії «Міщанин-шляхтич»: історія створення; особливості жанру; образна система.
7. Література доби Просвітництва в Англії: хронологічні межі, програма й гуманістичні ідеали просвітників. Філософські основи англійського сентименталізму. Поняття про просвітницький реалізм.
8. Літературна діяльність Д. Дефо. Історія написання й жанрова своєрідність роману Дефо «Пригоди Робінзона Крузо». Поняття «робінзонада».
9. Літературна й політична діяльність Дж. Свіфта. Парадоксальність творів Свіфта. Роман Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера»: жанрова своєрідність твору; звичай та ідеологія описаних країн. Образ Гуллівера.

Завдання

1. Прочитати твори «Міщанин-шляхтич» Мольєра, «Пригоди Робінзона Крузо» Д. Дефо, «Мандри Гуллівера» Дж. Свіфта.
2. Виписати дефініції понять: *бароко, ман'єризм, маринізм, гонгоризм, преціозна література, концептизм, метафізична поезія, ренесансний реалізм, класицизм, раціоналізм, максима, афоризм, парадокс, комедія, комедія масок, комедія ситуацій, комедія характерів, гумор, іронія, сатира, сарказм, буфонада, фарс, Просвітництво, сентименталізм, просвітницький реалізм, просвітницький роман, «робінзонада», гумор, іронія, сатира, сарказм, трактат, памфлет, інсценізація.*
3. Скласти порівняльну таблицю про бароко і класицизм як художні напрями за такими параметрами: людина, світ, ідеали, поетика.
4. З'ясувати естетичні погляди й художні відкриття Мольєра.
5. Знайти в комедії «Міщанин-шляхтич» ознаки класицизму (традиції) і порушення ним принципів цього напрямку (новаторство).
6. Скласти порівняльні таблиці таких образів, як Журден і Дорант, Журден і слуги (Ков'ель і Ніколь), пан Журден і пані Журден. Скласти цитатну характеристику головного героя – пана Журдена.
7. Знайти в комедії «Міщанин-шляхтич» Мольєра приклади різних видів комічного й пояснити їхні функції у творі. Чому ця комедія досі є актуальною?

8. Поміркувати: знання з яких галузей мав і здобув на острові Робінзон Крузо. У чому виховне значення роману Д. Дефо? Дібрати цитати для характеристики головних героїв романів Д. Дефо та Дж. Свіфта.

9. Виписати три–чотири парадокси Дж. Свіфта. Чому Дж. Свіфт у творі сперечається з романом «Пригоди Робінзона Крузо» Д. Дефо? Яку роль у романі «Мандри Гуллівера» відіграють іронія, сатира, сарказм?

Література

1. Голубішко І. Ю. Історико-літературний процес XVII століття. Його особливості // Фондові лекції викладачів факультету іноземної філології : [навч. видання] / За заг. ред. П. Л. Шулик, О. В. Кеби. – Частина V. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2017. – С. 117–127. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_U294OGNoRTVMdVcwbkxWcjd1ZHJBSVQ5OHJz/view?resourcekey=0-tD73U-kIu56bt63xfl6KBQ).

2. Голубішко І. Ю. Літературний процес доби Просвітництва в Англії // Фондові лекції викладачів факультету іноземної філології : [навчальне видання] / За заг. ред. П. Л. Шулик, О. В. Кеби. – Частина IV. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2016. – С. 103–123. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://drive.google.com/file/d/0B-FFTZes3hs_T1dJYUlkMU1VQms5WHJlQVU0WGFVdkdvemww/view?resourcekey=0-mzll5lrcu_qQjXc_vu--ow).

3. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII – XVIII ст. : навч. посіб. / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. – 2-е вид. – Київ : Центр навч. літ., 2018. – С. 24–32, 53–56, 71–80, 86–88, 92–100, 105–106, 170–172, 176–184. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Davydenko_Halina/).

4. Зарубіжна література XVII–XX ст.: навч. посібник / І. І. Розман, Н. В. Рокосовик. – К. : «Талком», 2018. – С. 6–15, 39–41, 52, 76–80, 92–105. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1606/1/%D0%9F%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%20%D0%A0%D0%BE%D0%B7%D0%BC%D0%B0%D0%BD_%D0%A0%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA_B5%28170x240%29.pdf).

5. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 222–232, 243–251, 254–262, 266–277. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full>).

Практичне заняття 1.15

НІМЕЦЬКА ЛІТЕРАТУРА XVIII СТ. ХУДОЖНІЙ СВІТ Й. В. ГЕТЕ. ТРАГЕДІЯ «ФАУСТ»

План

1. Німецька література XVIII ст.: соціально-економічні та історичні умови розвитку, періодизація, основні напрями.

2. Естетична програма руху «Буря й натиск»: сенс назви, сутність протесту, час і місце виникнення, художній ідеал. Творчість Гете періоду «Бурі й натиску».

3. Поетичний світ Й. В. Гете: художньо-філософські погляди, творча манера, особливості методу.

4. Історія створення та джерела трагедії «Фауст».

5. Сюжетно-композиційна своєрідність твору. Образна система трагедії.

6. Проблематика трагедії. Жанрово-стилістична природа твору.

7. Фауст і проблема сутності людини.

Завдання

1. Прочитати твори Гете: поезії, «Фауст».

2. Виписати дефініції понять: *рококо, сентименталізм, Просвітництво, «Буря й натиск», «веймарський класицизм», балада, трагедія, ліричний герой, поема, конфлікт, естетична програма, пролог, монолог.*

3. Виконати аналіз однієї з поезій Гете.

Мінливе й вічне

*О, лови благословення
Для весни, що промине!..
Вмить із яблунь дощ цвітіння
Вітер західний жене.
Довго з віт листкам звисати,
Що їх тінь вітає нас?
Ураган зелені шати
Розмете в осінній час.
Я плоди з гілок зриваю –
Долю згадую людську...
Цей ще тільки дозріває,
Другий плід – уже в соку.
Кожна злива мінить ріки,
Гори, доли і гаї...
Ні, не плавають нам довіку
Двічі в тому ж ручаї!
Так і ти: чи не міцними
Бачиш ти будови ці?
Глянеш іншими очима
І на мури й на двірці!*

*Вже й уста не ті, що вміли
В поцілункові п'янить.
І тепер, мов сарна сміла,
Хто з нас, друже, побіжить?
І рука, що так щасливо
Добрі діяла діла, –
Вже не та. Усе – мінливе,
Й доля інша, ніж була.
Інший на твоєму місці
Зветься вже твоїм ім'ям...
Дай з'єднатись променисто
І початкам, і кінцям!
Сам вперед лети бистріше
Від подій і від речей,
Поєднавши бурю й тишу,
Сяйво днів і тьму ночей.
Музи слав: вони у вічність
Перекинули, як міст, –
Розум: форми безграничність,
Серце: твій натхненний зміст!*

Вечірня пісня художника

*Ах, сило творча, в глибині
Всевадно озовися,
Щоб барви свіжі та рясні
З-під пальців полилися!
Душа здригнулась лиш моя
І прагну все обняти.
Тебе, природо, знаю я,
Тож мушу упіймати.
Я вдячний, що із року в рік
Росту я в лад природі,*

*Що радості шумить потік
Там, де було безводдя.
Любов синовню привітай,
О всеплодюча мати!
В мільйонах бризків водограй
Без краю буде грати.
Мені вказала ти путі,
Мій розум окрилила, –
І в цьому вбогому житті
Горить безсмертя сила.*

4. Скласти порівняльну таблицю образів Вагнера й Фауста («Фауст»).
5. З'ясувати роль біблійних персонажів у розкритті образу головного героя та основних проблем у трагедії «Фауст» Гете.
6. Пригадати твори різних видів мистецтва, в основі яких – образ Фауста.
7. Поміркувати: які літературні напрями поєдналися у творчості Гете? Навести приклади.
8. Відобразити підсумки розгляду твору «Фауст» Гете в таблиці.

Трагедія Й. В. Гете «Фауст»

<i>Критерії розгляду</i>	<i>Втілення у творі</i>	<i>Цитати</i>
Проблематика		
Погляди на людину і людство		
Зображення світу		
Просвітительські ідеї твору		

Література

1. Голубішко І. Ю. Література німецького Просвітництва. Частина 2 // Фондові лекції викладачів факультету іноземної філології : [навчальне видання] / За заг. ред. П. Л. Шулик, О. В. Кеби. – Частина VIII. – Кам'янець-Подільський : ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. – С. 154–174. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <https://drive.google.com/file/d/1acC-S0uW3J0bxw8ei7onxie5j815t3ap/view>).

2. Давиденко Г. Й. Історія зарубіжної літератури XVII – XVIII ст. : навч. посіб. / Г. Й. Давиденко, М. О. Величко. – Київ : Центр навч. літ., 2007. – С. 142–144, 157–169, 203–205. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://chtyvo.org.ua/authors/Davydenko_Halyna/).

3. Пронин В. А. Иоганн Вольфганг Гёте / В. А. Пронин // История немецкой литературы: учеб. пособие / В. А. Пронин. – Москва: Университетская книга; Логос, 2007. – С. 112–136. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: https://levantsagareli.files.wordpress.com/2015/09/pronin_v_a_istoriya_nemeckoi_literatury.pdf).

4. Шалагінов Б. Зарубіжна література: від античності до початку XIX ст.: Іст.-естет. нарис / Б. Шалагінов. – Київ : ВД «КМ Академія», 2004. – С. 315–321, 333–353. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/16808?show=full>).

5. Шалагінов Б. Б. «Фауст» Й. В. Гете: Містерія. Міф. Утопія: До проблеми духовної сутності людини в німецькій літературі на рубежі 18–19 ст.: монографія. – Київ : Вежа, 2002. – 280 с. – Існує електронна версія (Режим доступу вільний: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/3354>).

СПИСОК ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

І СЕМЕСТР

Антична література

Обов'язкова

Міфи Стародавньої Греції. Міфи Стародавнього Риму.
Гомер. «Іліада», «Одіссея».
Есхіл. «Прометей закутий».
Софокл. «Цар Едіп», «Антігона».
Евріпід. «Медея».
Аристофан. «Хмари», «Жаби».
Лірика Сапфо, Алкея, Анакреонта, Солона, Піндара, Архілоха, ін.
Аристотель. «Поетика».
Лонг. «Дафніс і Хлоя».
Овідій. «Любовні елегії», «Метаморфози».
Лірика Катулла, Тібулла, Проперція.
Цицерон. Промови.
Вергілій. «Буколіки», «Георгіки», «Енеїда».
Горацій. Оди. Сатири.
Плутарх. Паралельні життєписи (Демосфен і Цицерон, Деметрій і Антоній).
Апулей. «Золотий осел».

Додаткова

Гесіод. «Труди і дні». Платон. Діалоги.
Геродот. «Історія» (окремі розділи на вибір студента).
Менандр. «Буркун», «Третейський суд». Плавт. «Привид».
Лукрецій. «Про природу речей» (окремі розділи).
Федр. Байки (на вибір студента).
Ювенал. Сатири (на вибір студента).
Сенека. Трагедії (одна на вибір студента).

Література середніх віків, доби Передвідродження, Відродження,

Просвітництва

Обов'язкова

Героїчний епос. Пісня про Роланда. Пісня про Сіда. Пісня про Нібелунгів.
Лірика трубадурів. Бертран де Борн. Бернард де Вентадорн. Дж. Рюдель.
Куртуазна література. «Трістан та Ізольда».
Мінезанг. Вальтер фон Фогельвейде. Нейдхарт фон Рейенталь. Тангейзер.
Міська література. Фабліо, шванки. Поезія вагантів.
Данте Аліґ'єрі «Божественна комедія». І частина «Пекло».
Шекспір В. Трагедії («Гамлет», «Отелло», «Король Лір», «Ромео і Джульєтта»). Комедії («Венеціанський купець», «Багато галасу даремно»). «Буря».
Мольєр. «Міщанин-шляхтич», «Тартюф».
Дефо Д. «Робінзон Крузо».
Свіфт Дж. «Мандри Гуллівера».
Мігель де Сервантес. «Премудрий гідальго Дон Кіхот з Ламанчі».

Ф. Шіллер. «Підступність і кохання». «Розбійники».
Гете Й. В. «Фауст». «Вільшаний король». «Травнева пісня».

Додаткова

АріостоЛудовіко. Несамовитий Роланд.
Архаїчний епос. Пісня про Беовульфа. Старша Едда.
Бернс Р. Вірші (на вибір).

Біблія. Старий Заповіт (Книга Псалмів, Книга Екклезіаста. Пісня над піснями). Новий Заповіт (Євангеліє від св. Іоанна).

Боккаччо Дж. «Декамерон» (1 день: 2, 3 новели; 2 день: 9 новела; 3 день: 4, 7, 9 новели; 4 день: 1 новела; 5 день: 1, 9 новели; 6 день: 10 новела).

Бомарше П. «Севільський цирульник». «Весілля Фігаро».

Брант С. «Корабель дурнів».

Буало Н. «Поетичне мистецтво».

ВійонФрансуа. Лірика. (на вибір)

Вольтер. «Кандід, або Оптимізм». «Простак» («Простодушний»). (на вибір)

Гольдоні К. «Слуга двох панів».

Л. де Гонгора. Вірші (на вибір).

Гоцці К. «Принцеса Турандот». «Король-олень». «Любов до трьох апельсинів» (на вибір)

Гріммельсгаузен Г. Я. К. «Незвичайні пригоди Сімпліциссімуса».

Дідро Д. «Племінник Рамо». «Черниця». (на вибір)

Донн Дж. Вірші (на вибір).

П. Кальдерон де ла Барка. «Життя – це сон».

Корнель П. «Сід».

Лессінг Г. Е. «Лаокоон».

Лопе де Вега. «Фуєте Овехуна».

Дж. Мільтон. «Утрачений рай». «Повернений рай». «Самсон-борець» (на вибір)

Ф. де Ларошфуко. Афоризми.

Монтеск'є. Трактати. (на вибір)

Мор Т. «Утопія».

Петрарка Ф. «Канцоньєре» («Книга пісень»).

Пісня про Хільдебранда. Саги про Кухуліна.

А. Ф. Прево. «Історія кавалера де Гріє та Манон Леско».

Рабле Франсуа. «Гаргантюа і Пантагрюель».

Расін Ж. «Андромаха».

Річардсон С. «Памела». «Клариса». (на вибір)

П. де Ронсар. «Любовні вірші до Кассандри», сонети «До Єлени».

Еразм Роттердамський. Похвала глупоті.

«Роман про Лиса».

Руссо Ж.-Ж. «Юлія, або Нова Елоїза».

Сентименталізм. Лірика (Дж. Томпсон, Е. Юнг, Т. Грей). (на вибір)

Стерн. «Сентиментальна подорож».

Торквато Тассо. «Звільнений Єрусалим».

Кретьєн де Труа «Ланселот, або Лицар Воза».

Філдінг. «Історія Тома Джонса, знайди».

Шекспір В. «Юлій Цезар». Історичні хроніки «Генріх IV», «Річард III».

Шерідан. «Школа лихослів'я».

Питання до заліку

з навчальної дисципліни «Історія української та зарубіжної літератури»

1. Літературознавство: цілі, структура, методи, зв'язки з іншими науками.
2. Специфіка літератури як виду мистецтва. Функції літератури.
3. Художній твір як засіб відображення реальної дійсності. Художній домисел і вимисел.
4. Художній образ як художнє узагальнення. Види образів.
5. Зміст і форма художнього твору. Елементи змісту й форми.
6. Змістові елементи художнього твору: тема, ідея, проблематика, пафос.
7. Сюжет і фабула. Способи побудови сюжету.
8. Композиція художнього твору.
9. Позасюжетні елементи художнього твору.
10. Хронотоп як літературознавча категорія.
11. Лексика художніх творів.
12. Тропи та їх види. Роль тропів у художньому творі.
13. Синтаксичні фігури: їх види, значення.
14. Звукова організація художньої мови (фоніка).
15. Віршована й прозова мови. Віршований рядок як головна ритмічна одиниця. Види строф. Способи римування. Білий вірш.
16. Системи віршування у світовій поезії.
17. Силабо-тонічна система віршування. Поняття про стопу.
18. Віршові розміри.
19. Поняття про літературні роди. Загальна характеристика родів літератури.
20. Поняття про літературні жанри. Проблема розмежування епічних жанрів.
21. Лірика та її жанри. Поняття «ліричний герой».
22. Драма як рід літератури. Види драматичних творів.
23. Ліро-епічні твори.
24. Поняття про літературний процес і закономірності його розвитку. Проблема національної своєрідності історико-літературного процесу.
25. Поняття про художній метод, літературний напрям, літературну течію.
26. Поняття «літературний стиль». Ідіостиль письменника.
27. Література й фольклор.
28. Традиції та новаторство в літературі.
29. Поняття про діалог культур. Літературні зв'язки.
30. Основні художні напрями у світовій літературі.
31. Поняття «антична література» та її періодизація.
32. Давньогрецька міфологія. Найголовніші міфологічні цикли.
33. Історична і міфологічна основа, композиція, проблематика поеми Гомера «Іліада».

34. Історична та міфологічна основа, композиція, проблематика поеми Гомера «Одіссея». Образ Одіссея – людини нової доби.
35. Генеза та різновиди давньогрецької лірики.
36. Походження грецької драми та її основні види.
37. Давньогрецький театр, його особливості.
38. Есхіл – «батько трагедії». Трагедія «Прометей закутий».
39. Софокл – поет розквіту афінської рабовласницької демократії. Трагедія Софокла «Антигона».
40. Евріпід – поет кризи афінської рабовласницької демократії. Художні особливості трагедії «Медея».
41. Давньогрецька комедія. Своєрідність комедій Арістофана. «Хмари».
42. Періодизація римської літератури, її особливості.
43. «Золотий вік» римської літератури. Літературні гуртки.
44. Поема Вергілія «Енеїда», її композиція, зміст, основна ідея, образи.
45. Поема Овідія «Метаморфози», її джерела, особливості, значення.
46. Періодизація середньовічної літератури. Термін «Середні віки». Основні риси та значення середньовічної культури.
47. Архаїчний і класичний західноєвропейський епос.
48. Особливості французького епосу. Історична основа, тема, ідея, конфлікт «Пісні про Роланда».
49. Іспанський героїчний епос. Історична основа, тенденції, особливості «Пісні про Сіда». Сід як герой Реконкісти.
50. Історична основа, джерела, тема, ідеї, образи «Пісні про Нібелунгів».
51. Куртуазна література та її жанри.
52. Європейський лицарський роман: джерела, соціально-історичні завдання, особливості, класифікація. «Трістан та Ізольда».
53. Причини та умови формування міської літератури. Жанри середньовічної драми.
54. Доба Відродження та її характерні риси. Сутність понять «гуманізм» і «Відродження». Творчість основних представників західноєвропейського Ренесансу (Петрарка, Бокаччо, Ф. Рабле, Сервантес).
55. «Божественна комедія» Данте як синтез середньовічної культури і як перший твір культури Відродження.
56. Біографія Шекспіра. Загальна характеристика творчості. Шекспірі «Шекспірівське питання». Поетичне новаторство сонетів Шекспіра.
57. Філософсько-світоглядна проблематика шекспірівських трагедій («Гамлет», «Отелло», «Король Лір», «Ромео і Джульєтта»). Трагедія «Гамлет».
58. П'єса «Буря» В. Шекспіра. Комедії В. Шекспіра.
59. Просвітництво як історико-літературна епоха. Основні риси й представники. Англійське Просвітництво. Творчість Д. Дефо й Дж. Свіфта.
60. Творчість Й. В. фон Гете. «Фауст».

СХЕМИ АНАЛІЗУ ТВОРІВ РІЗНИХ ЖАНРІВ

Схема аналізу художнього напрямку, течії, стилю

1. Визначення художнього напрямку.
2. Хронологічні межі його становлення й розвитку. Періоди (якщо є).
3. Основний принцип напрямку.
4. Ознаки (особливості філософських поглядів, естетики, художні засоби тощо).
5. Основні представники в літературі й інших видах мистецтва, їхні твори.

Схема літературознавчого аналізу прозового тексту

1. Соціально-історичні умови, час і місце написання твору. Задум письменника. Історія створення й видання твору. Назва твору.
2. Присвята, наявність епіграфа.
3. Місце у творчості автора.
4. Літературний рід (епос, лірика, драма).
5. Жанр твору.
6. Тема та ідея твору. Спільність / відмінність мотивів з іншими творами автора. Засоби вираження ідеї твору. Ступінь реалістичності.
7. Проблематика твору (містить указівку на світоглядні принципи автора).
8. Хронотоп.
9. Композиція.
10. Пафос твору (емоційна тональність). Психологізм.
11. Образна система (образи персонажів, образ наратора).
12. Художні особливості твору (тропи, стилістичні фігури тощо).
13. Засоби вираження ідеї. Авторська позиція і власна інтерпретація тексту.
14. Спільність / відмінність мотивів з творами інших авторів (у контексті національного та світового літературного процесу).
15. Естетична цінність твору. Літературно-критична оцінка твору. Власна думка студента про твір.

Схема літературознавчого аналізу уривка прозового тексту

1. Короткі відомості про твір, назву, автора, художній напрям твору.
2. Тема та ідея твору.
2. Місце епізоду в композиції твору, особливості дії та персонажів.
3. Структурно-сміслові зв'язки епізоду з подіями у творі.
4. Мікротема епізоду.
5. Участь персонажів у подіях, прийоми розкриття їхніх характерів.
6. Основна ідея епізоду, позиція автора. Зв'язок з головною ідеєю твору.
7. Особливості хронотопу,
8. Специфіка наративної манери автора. Художні засоби в уривку (лексика, тропи, синтаксичні фігури).
9. Роль поданого уривку в розвитку сюжету, у розкритті основної ідеї твору.

Схема літературознавчого аналізу поетичного тексту

1. Назва твору, прізвище автора. Назва збірки, до складу якої належить.
2. Соціально-історична ситуація, час і місце написання твору.
3. Історія створення поезії. Назва твору.
4. Присвята, епіграф (якщо є).

5. Місце у творчості автора.
6. Художній напрям, репрезентований цим твором.
7. Літературний рід і жанр твору.
8. Провідні мотиви твору.
9. Тема та ідея твору. Спільність мотивів з іншими творами автора.
10. Композиція. Хронотоп.
11. Пафос твору (емоційна тональність).
12. Образ ліричного героя та інших персонажів (якщо такі є).
13. Визначити ключові образи, указати спосіб їх появи в тексті (названі прямо, виникають у підтексті...).
14. Художні особливості твору (лексика, тропи, стилістичні фігури тощо).
15. Особливості віршової форми (строфіка, віршовий розмір, типи рим).
16. Засоби вираження ідеї. Авторська позиція і власна інтерпретація тексту.
17. Специфіка національного менталітету й культурних особливостей певної епохи.
18. Спільність / відмінність мотивів з творами інших авторів (у контексті національного й світового літературного процесу). Ідейно-естетична цінність твору.

Схема літературознавчого аналізу драматичного тексту

1. Соціально-історичні умови, час і місце написання твору. Задум письменника. Історія створення, постановки та видання твору. Назва твору.
2. Присвята, епіграф (якщо є).
3. Місце у творчості автора.
4. Літературний рід (епос, лірика, драма) і жанр твору (жанр визначає добір художніх засобів, масштаб відтворення дійсності).
5. Проблематика твору (містить указівку на світоглядні принципи автора).
6. Тема та ідея твору. Спільність мотивів з іншими творами автора.
7. Хронотоп.
8. Композиція. Тип конфлікту.
9. Пафос твору (емоційна тональність).
10. Образна система (образи дійових осіб). Засоби характеристики героїв.
11. Художні особливості твору (тропи, стилістичні фігури тощо).
12. Спільність / відмінність мотивів з творами інших авторів (у контексті національного та світового літературного процесу).
13. Естетична цінність твору. Літературно-критична оцінка твору. Власна думка студента про твір.
14. Місце твору у творчості письменника.

Приблизний план рецензії на книгу, виставу, фільм

1. Бібліографічний опис твору. Для книги: автор, назва, жанр, місце видання, видавництво, рік видання, кількість сторінок. Для вистави або фільму: назва, режисер-постановник, театр (якщо вистава), рік знімання фільму чи виходу вистави.
2. Коротко про автора / режисера.
3. Сюжет коротко.

4. Творчий задум автора та його втілення (тема, ідея, проблематика, спільне й відмінне постановки з книгою).
5. Жанр і композиція.
6. Оцінка майстерності акторів (для фільму чи вистави).
7. Актуальність і значення твору.
8. Письменницькі чи режисерські вдалі рішення (декорації, музика та ін.).
9. Позитивні ознаки, досягнення автора, режисера, акторів.
10. Естетична цінність твору. Літературно-критична оцінка твору.
11. Особисті враження рецензента.
12. Зауваження, поради, побажання до автора, режисера, акторів.
13. Спільність / відмінність мотивів з творами інших авторів (у контексті національного та світового літературного процесу).
14. Загальна оцінка книги, вистави, фільму.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Алегорія – різновид інакомовлення, коли конкретний життєвий образ використовують для вираження абстрактного поняття. Алегорична форма наявна в художніх жанрах, орієнтованих на чітко сформульовану мораль (байка, притча, прислів'я, загадка, утопія та антиутопія): лисиця – хитрість, вовк – жадібність і жорстокість, ягня – беззахисність.

Алітерація – прийом звукопису, що передбачає повторення однакових приголосних звуків або звукосполучень у рядку, реченні, строфі для створення звукового образу зображуваного чи підсилення інтонаційної виразності мови. Чи я за усміх пустотливий тебе люблю? Чи днів далеких переливи в тобі ловлю? (М. Рильський).

Амфібрахій – у силабо-тонічному віршуванні трискладова стопа, у якій наголошеним є другий склад.

*І грає, і піниться синєє море.
Хтось човен на море пустив,
Бурхнув він по хвилі, ниряє на волі,
Од берега геть покотив* (Є. Гребінка)

Анапест (грец. *anapaistos* – зворотний щодо дактиля) – у силабо-тонічному віршуванні трискладова стопа, у якій наголошеним є останній склад:

*Усе що триває – триває у часі
а все що стається залежить від нас
буття – тільки шанс на любов і на щастя
лови і живи поки маєш ще час* (Ю. Іздрик).

Анафора, єдинопочаток – повторення тих самих звуків, слів або груп слівна початку речень, віршових рядків, строф, абзаців:

*Любив я дівчину колись,
Люблю її й тепер,
Любитиму завжди і скрізь,
Поки живу – не вмер* (Роберт Бернс. Переклав М. Лукаш)

Антитеза – стилістична фігура, що підкреслено протиставляє протилежні життєві явища, поняття, почуття, думки, людські характери (у Шекспіра батько Гамлета та брат і вбивця Клавдій), навіть назви творів (роман «Блиск і злидні куртизанок» О. де Бальзака). Для створення її часто застосовують антоніми. Уживають у різних жанрах і стилях. Наприклад: *Чарує око тишина, Багатства щедрий дар, Але душевна чистота Сильніший має чар* (Роберт Бернс).

Антична література – література одного з найдавніших етапів розвитку світової культури, що зародилася в Давній Греції та поширилася в Давньому Римі й далі у світі. Період існування – від VIII ст. до н. е. до V ст. н. е. Її особливості: зв'язок із міфом і музикою; публічне репрезентування; античний гуманізм; культ земної краси; тісний зв'язок з релігією, філософією, політикою, мораллю, красномовством і судочинством; започаткування літературних жанрів (поема, трагедія, комедія, ода тощо). Представники: грец. Гомер, Гесіод, Есхіл, Софокл, Еврипід, Сапфо, Аристофан, Апулей, Вергілій, Горацій, Овідій та ін. Створили еталонні зразки духовної культури, наслідувані в різних літературах світу. В українській літературі І. Котляревський, І. Франко, Леся Українка, М. Зеров, Юрій Клен, Л. Костенко та ін. використовували античні сюжети.

Асонанс – 1) повторення тих самих голосних звуків у рядку, реченні, строфі для створення звукового образу зображуваного чи підсилення інтонаційної виразності мови: *Впали роси на покоси, Засвітилися навколо. Там дівча ходило босе, Білу ніжку прокололо* (Д. Павличко); 2) неповна, неточна рима, коли збігаються тільки наголошені голосні (наголошені склади), а закінчення римованих слів можуть не збігатися.

Байка – ліро-епічний жанр невеликого обсягу, алегоричний і переважно віршований, повчальний за змістом, у якому в образах тварин, рослин, предметів, явищ природи висміюють людські вади. Складається з розповіді та висновку – моралі. Містить різні види комічного.

Балада (франц. *Ballade* < прованс. *ballar* – танцювати) – ліро-епічний жанр з історико-героїчним, фантастичним або соціально-побутовим змістом. Особливості: віршова форма, стислість, мала кількість подій і дійових осіб (2–3), драматичний сюжет, переважно трагічний конфлікт, ліризм, прийом метаморфози (фантастичного перетворення), вираження норм моралі.

Бароко (з італ. Вагоссо – *дивний, химерний*) – перехідний стиль від ренесансного мистецтва до класицизму в європейському мистецтві та літературі кінця XVI – середини XVIII ст. Ознаки: ускладнена форма, пишна декоративність, підкреслена урочистість, динамізм, мінливість, поєднання релігійних і світських мотивів, контрастність, складна метафоричність, алегоризм, прагнення вразити читача. Представники: Дж. Мільтон, Дж. Донн (англ. література), П. Кальдерон (ісп.), Г. Я. Гріммельсгаузен (нім.), Л. Баранович, І. Величковський, Г. Сковорода.

Білий вірш – неримований вірш, що має чіткий розмір, ритм і впорядковані клаузули, може поділятися на строфи:

*Білили зорі, мов кульбаба,
і місяць ріс, мов молочай;*

як поле ширшало під вітром,
коні прийшли до водопою... (Патриція Килина).

Відродження, або Ренесанс (від лат. *відроджуюсь*), – епоха в історії європейської культури та мистецтва XV – поч. XVII ст., започаткована в Італії в XIV ст. Це період переходу від Середньовіччя до культури Нового часу. Цій добі властиві такі ознаки: антропоцентризм (інтерес до людини та її діяльності, культ людської особистості), гуманістичний світогляд, інтерес до національних мов, світський характер, зацікавлення народною творчістю й античними літературними зразками, ясність і простота естетичного мислення. Митці виборюють право змінювати, удосконалювати довкілля за естетичними законами. Представники: Ф. Петрарка, Дж. Боккаччо, Е. Роттердамський, Ф. Рабле, Ф. Війон, Мігель де Сервантес, В. Шекспір, П. Русин, С. Оріховський.

Вільний вірш, верлібр – система віршових рядків, які мають різну довжину й ритмічна єдність яких ґрунтується лише на інтонаційній подібності. Не поділяють рядки вільного вірша на стопи, оскільки в них різна кількість і довільне розташування наголосів.

Гекзаметр – віршовий розмір (шестистопний дактилічний вірш), який застосовують в героїчному епосі античності і який надає викладу урочистості.

Героїчний народний епос – фольклорні твори, у яких змальовано зіткнення героя з ворогом, яке закінчується перемогою героя, а також завзяття народу в боротьбі з ворогом, злом, соціальним і національно-релігійним гнобленням, прославляються розум, сила, мужність героя. Образи створено відповідно до народних уявлень й уподобань: «Іліада» Гомера, «Енеїда» Вергілія.

Гіпербола – троп, образний вислів, що ґрунтується на перебільшенні якоїсь властивості людини або предмета, явища: *Я йому тисячу разів говорила це*.

Гротеск – сатиричний художній прийом у літературі й мистецтві, що створюється шляхом навмисного карикатурного спотворення, порушення форм і розмірів предметів, перебільшення чи применшення зображуваного, поєднання контрастів (реального з фантастичним, трагічного зі смішним).

Гумор – різновид комічного, що полягає в доброзичливому осміюванні деяких недоліків загалом позитивних явищ, смішних рис у характері особи.

Дактиль – трискладова стопа з наголосом на першому складі у силаботонічному віршуванні.

Дифірамб (грец. *dithyrambos* – урочиста хорова пісня, присвячена богам, насамперед Діонісу) – різновид давньогрецької лірики, тобто хорова культова пісня. Пізніше в європейській поезії – хвалебний вірш (часто іронічний), пройнятий надмірним величанням, похвалами на честь якоїсь особи чи події.

Драма – 1) рід літератури, у якому розповідь про події та переживання замінено їх наочним зображенням на сцені, а характери персонажів розкрито через діалоги, монологи, учинки; 2) власне драматичний твір, в основі якого – напружений конфлікт і складні переживання персонажів, але без трагічного.

Дума – народна ліро-епічна пісня переважно героїчного характеру про важливі події історії України (від XV ст.), що виконуються народними співцями речитативом (співом-декламацією) під акомпанемент кобзи чи ліри, не мають

міфічних образів і фантастики, не поділяються на строфи (куплети), їм властиві нерівноскладові рядки (4–20 складів) із переважно дієслівним римуванням. Наявна традиційна композиція: заспів, розгортання сюжету, часті ліричні відступи і закінчення, епічні повторення, епічні числа, паралелізми, порівняння, тавтологічні звороти, традиційне завершення. Мелодія весь час змінюється.

Експозиція – елемент сюжету, здебільшого початок художнього твору, що має на меті описати умови та обставини, за яких розгортатимуться події, подати інформацію про ключових персонажів.

Елегія – жанр медитативної лірики меланхолійного, журливого змісту без чіткої композиції. частими скаргами на життєві незгоди, гіркими роздумами про швидкоплинність людського життя.

Епілог – заключна частина художнього твору, що містить розповідь про долю головних героїв після того, коли основні проблеми розв'язано, безпосередньо не стосується розвитку конфлікту твору, але допомагає закінчити характеристику персонажів.

Епітет – художнє означення, що виділяє в зображуваному якусь властивість чи ознаку, емоційно оцінює описуване, викликає певне ставлення до нього: *неповторний час, уславлені полки, пісня-мрія*.

Епіфора – стилістична фігура, що передбачає повторення однакових виразів, слів у кінці речень, поетичних рядків, строф для підкреслення думки й посилення виразності: *Усмішка твоя – єдина, Мука твоя – єдина... (В. Симоненко)*.

Епопея – значний за обсягом епічний твір, у якому всебічно відтворено визначні історичні події, що вплинули на життя різних поколінь певного народу.

Епос – один із трьох родів літератури (разом з лірикою та драмою), де широко відтворено події минулого в житті людини й соціуму, змальовано характери. Є епічні твори різного обсягу. Епічні твори мають сюжет, змальовують певний художній простір протягом певного художнього часу.

Жанр – історично сформований, усталений тип літературного твору (ширше – кожного виду мистецтва), що має свої особливості. Найчастіше виокремлюють ліричні (пісня, елегія), епічні (роман, повість, оповідання, казка), драматичні жанри (трагедія, комедія, власне драма тощо).

Жести (франц. *шансон де жест*) – французька епічна поема часів Середньовіччя розміром від 1 тис. до 20 тис. рядків, яку виконували жонглери. Такі твори групували навколо одного героя (цикли: «Пісня про Роланда»).

Жонглер (у Франції), **хуглар** (в Іспанії), **шпільман** (у Німеччині) – професійні мандрівні епічні співаки й музиканти, що виконували й обробляли народну поезію.

Зав'язка – елемент сюжету, початок розвитку конфлікту в художньому творі, зображення сил, які протистоять одна одній.

Ідея – провідна думка твору, його пафосне спрямування, що визначає світоглядну концепцію твору, оскільки є виразником ціннісної позиції автора.

Ідилія – жанр, використовуваний в античній (буколічній) і рицарській літературі, що змальовує мирне, безтурботне й щасливе сільське життя на тлі прекрасної природи. Нині це твір про мирне й безтурботне життя закоханих.

Інверсія – стилістична фігура, яка полягає у зміні усталеного порядку слів у реченні для підсилення емоційно-сміслової виразності (переважно в поетичному мовленні): *Дівоча знаджує краса Людей у всі часи, Але краса – то ще не все, Ще треба й до краси* (Роберт Бернс).

Інтермедія – комічна п'єса чи сцена, яку виконували між діями основної релігійної драми, що мало на меті дати глядачам змогу відпочити, розважитися. Власне, посприяли становленню клоунади в цирку, конферансу на сцені.

Іронія (грец. *eironeia* – удавання) – прихована насмішка, тобто образний вислів, у якому спостерігаємо невідповідність прямого змісту висловлювання і його прихованого значення: *Він такий «гарний»!*

Історія літератури – літературознавча дисципліна, що, спираючись на здобутки філософії, естетики, теорії літератури, вивчає історико-літературний процес від найдавніших часів донині, описує динаміку літературно-мистецького життя, літературних напрямів і течій, виявляє значення творчості письменників та їхніх творів для читачів певної епохи і для нащадків, особливості сприймання творів читачами й критичні оцінки літературознавців.

Історизм літератури – здатність літератури в певних картинах, конкретних людських долях і характерах передавати дух певної історичної епохи.

Казка – один з основних жанрів усної народної творчості, це епічний твір про вигадані події. Серед ознак – традиційна структура, опозиції персонажів, відсутність розгорнутих описів природи й побуту, «замкнутий час», перемога добра над злом, розважальність і повчальність. Є героїко-фантастичні, соціально-побутові, казки про тварин.

Класицизм – художній напрям у літературі та мистецтві XVII–XVIII ст., який проголошував класичною (зразковою) художню творчість Стародавньої Греції та Стародавнього Риму. Ознаки: гуманізм, запозичення й творче оброблення сюжетів з античної міфології та історії, раціоналізм, аристократизм, гармонійність форм і зовнішня симетрія, збереження чистоти жанрів, наявність високих (трагедія), середніх і низьких (комедія) жанрів. Нормативність забезпечували використанням тільки певних віршових розмірів, проголошенням закону трьох єдностей у драматургії: єдність дії (головна дія не повинна перериватися іншими епізодами), єдність часу (події твору мають відбуватися протягом однієї доби), єдність місця (місце дії не змінюється). Найвищий розквіт – у французькій літературі. Представники: Ф. Малерб, П. Корнель, Ж. Расін, Мольєр, елементи класицизму – у І. Котляревського та ін.

Клаузула – кінцева частина віршового рядка, починаючи від останнього наголошеного складу. Коли клаузули співзвучні, тоді говоримо й про риму.

Комедія – один із трьох різновидів драми, у якому за допомогою комічного змальовують смішне, висміюють вади людей або недоліки соціальних і побутових явищ.

Комічне – естетична категорія: смішне в житті та його відображення в художній творчості. Основні форми – гумор, іронія, сатира, сарказм, гротеск.

Композиція – структура твору, тобто сукупність взаємопов'язаних елементів твору, розміщених у певній послідовності, продумане розгортання подій і взаємодія персонажів.

Конфлікт – компонент літературного тексту, який є основою сюжету й полягає у зіткненні протилежних поглядів, інтересів, персонажів у художньому творі.

Кульмінація – момент найвищого емоційного напруження у творі, коли конфлікт досягає найбільшої гостроти, характери героїв розкрито максимально. Це переламний момент у розвитку сюжету, після чого напруження спадає.

Куртуазна література – західноєвропейська світська лицарська література часів Середньовіччя, що зображує систему лицарських цінностей.

Ле – у часи Середньовіччя невелика за обсягом ліро-епічна поема про авантюрно-фантазійні та лицарсько-куртуазні події, що може суперечити нормам суспільства (заборонене кохання).

Лірика – рід художньої літератури (окрім епосу та драми), у якому завдяки естетичному переживанню досягають сутність людського буття, створюють нову, іншу дійсність, структуровану за законами краси. Головний об'єкт дослідження в ліриці – внутрішній світ людини, її роздуми, почуття, переживання. Такі твори переважно невеликі, мають віршову форму, образні та емоційні. За змістом є громадянська, філософська, інтимна, пейзажна лірика.

Ліричний герой – особа, думки й почуття якої виражено в ліриці; друге ліричне Я поета (ліричний герой не ототожнюється з поетом, він живе своїм життям у новій художній дійсності).

Літота – троп, що передбачає надмірне поетичне применшення: *хлопчик-мізинчик; бабуса «малесенька, ледве од землі видно»* (Марко Вовчок).

Ліричний герой – умовна дійова особа, яка виражає настрої та думки, утілені в художньому творі. Часто ліричний герой – це автор.

Ліро-епос – міждошові синтетичне жанрове утворення, це віршові розповіді про вчинки, переживання героя чи героїв і водночас про переживання поета-оповідача. У таких творах (думах, байках, поемах) наявний розгорнутий сюжет (ознака епічних творів) і змалювання переживань персонажа, думки й почуття автора про його ставлення до описуваного (риса ліричних творів).

Медитація – вірш, що містить роздуми автора про деякі важливі філософські проблеми (життя і смерть, кохання, людина і природа).

Метафора – образний вислів, у якому ознаки одного предмета чи дії перенесено на інший за схожістю: *золоте серце, барабанить дощ*.

Метонімія (грец. *metonymia* – перейменування) – образний вислів, у якому назву одного предмета чи явища замінено іншою на основі суміжності: *читати Шекспіра, ходить у шовках, чайник кипить*.

Міракл – жанр середньовічної віршованої драми (XII–XV ст.) релігійно-повчального змісту, в основі якої – «диво», здійснене святим. Міракл зумовив розвиток мораліте, побутової драми, комедії.

Містерія – середньовічна європейська драма на біблійний сюжет, поширена у XIV–XVI ст. В українській літературі – у шкільній драмі.

Міф – розповідь про уявлення стародавніх народів щодо походження Всесвіту, богів, героїв, географічних об'єктів, тварин і рослин тощо. У давні часи міф створював уявлення про світ, впливаючи на процес пізнання, був основою для інтерпретації природних і суспільних явищ, ритуальних обрядів.

Міфологія – 1) сукупність міфів певного народу; 2) наука, що вивчає міфи та їх особливості.

Мораліте – віршована драма алегоричного характеру, сформована у Франції та Англії в XV ст. та поширена в багатьох європейських літературах.

Наратор – особа, яка викладає інформацію про події в художньому творі.

Напрямок літературний – сукупність спільних тенденцій і засадних ознак, утілених у творах різних письменників, близьких за світоглядами, естетично-філософськими підходами до відтворення дійсності, шуканнями літературного героя тощо. Це бароко, класицизм, сентименталізм, романтизм, реалізм та ін.

Новаторство – це пошук нових шляхів у поступальному розвитку літератури, що викликає значні зміни в літературних традиціях, відмову від старих традицій і створення нових. Можливе лише в творчості найбільш талановитих письменників, які глибоко відчують вимоги доби, наперед прогнозують хід її розвитку. Новаторство тем, проблем, композиції, художніх форм. Серед новаторів – Гомер, Есхіл, Данте, Мольєр, Гете, Т. Шевченко, Дж. Джойс та ін.

Оксиморон, або **оксюморон**, – безглуздий) – це образний вислів, у якому поєднано ніби несумісні, протилежні за змістом, контрастні поняття: *солодка мука, дзвінка тиша, сміх крізь сльози*.

Оповідання – невеликий за обсягом розповідний художній твір про одну чи кілька подій у житті людини або кількох осіб. Характери персонажів уже сформовані, мотивацію вчинків майже не розкрито, описів мало.

Паралелізм – розгорнене зіставлення двох чи кількох картинок, явищ з різних сфер життя за подібністю або аналогією: *Ой у лузі червона калина Похилилася. Чого ж наша славна Україна зажурилася*(Народна пісня).

Пафос – емоційний настрій художнього твору, пристрасне переживання, які підкреслюють ставлення оповідача до того, про що він розповідає.

Персонаж – дійова особа в художньому творі. Персонажі бувають головні, другорядні, епізодичні.

Персоніфікація, або уособлення – надання предметам чи явищам природи почуттів і властивостей людини, тобто олюднення: *Флегматично зима тротуаром поскрипує, фантастичні плете казки...* (В. Симоненко).

Повість – прозовий твір, більший за обсягом від оповідання, менший від роману, що змальовує досить широку картину життя невеликої кількості дійових осіб, має однолінійний сюжет, групування персонажів і концентрування подій навколо головного героя.

Поема – ліро-епічний твір з розвинутим сюжетом і ліричними відступами.

Поетика – наука про систему зображально-виражальних засобів у письменстві, будову літературних творів, а також це система стилістичних особливостей, принципів і форм, властивих творчості одного автора (напрямку).

Порівняння – троп, у якому один предмет, подія зіставляються з іншими, у яких ці особливості виявлені різко, яскраво. Порівняння допомагають виявити особливості зображуваного, емоційно оцінити їх: У нього очі – наче волошки в житті” (А. Головка). Бувають приховані: *Книги – морська глибина...* (І. Франко).

Притча – алегоричний твір із чітко вираженою мораллю, повчанням.

Проблематика – сукупність проблем, порушених автором у творі, яка виявляє авторську концепцію світу й людини, його ціннісні переконання.

Проза – мова й літературні твори, не підпорядковані правилам метрики (невіршовані). Виникла пізніше за поезію та драму.

Просвітництво – доба в історії розвитку літератури, ідейно-естетичний рух XVII–XVIII ст., якому властиве ствердження досконалості, гармонійної влаштованості світу та людини, яку природа обдарувала різноманітними талантами, здібностями. Основою визнано моральність, науку, знання. Нова людина, самостверджуючись у житті й прагнучи особистого щастя, спирається на високу мораль, відступи від якої – трагічний парадокс життя. Література просвітницького раціоналізму – свідомий засіб виховання і пропаганди. Представники: Д. Дефо, Дж. Свіфт, Г. Філдінг, Вольтер, Д. Дідро, П. Бомарше.

Реалізм – ідейно-художній напрям у літературі й мистецтві XIX ст., що виявився в прагненні письменників зобразити правдиво відтворити дійсні події, життя й характер своїх сучасників, змалювати вплив соціально-історичних обставин на формування духовного світу особистості. Серед ознак: переорієнтація з минулого на сучасність, конкретно-історичний підхід до явищ, розуміння історії як поступального руху, домінування прозових жанрів. Представники: О. де Бальзак, Стендаль, Ч. Дікенс, Т. Шевченко, Ф. Достоевський, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, І. Франко, А. Чехов.

Риторичні фігури – синтаксичні фігури (запитання, оклики, звертання та ін.), не пов’язані із живим спілкуванням і не вимагають відгуку на них: *Дай утекти мені, талане, На лоно урвищ і горбів...* (Дж. Байрон).

Розвиток дії – елемент сюжету, коли наростає конфлікт у художньому творі.

Розв’язка – елемент сюжету, коли автор змальовує наслідки, до яких призвело зіткнення дійових осіб у творі, і коли відбувається розкриття ідей.

Роман – великий епічний художній твір, здебільшого прозовий, що розгорнуто описує життя й формування характеру головного героя, подає значну кількість дійових осіб і розгалужений сюжет, усебічно змальовує складні життєві конфлікти. Відрізняється від повісті обсягом, складністю змісту й більш широким охопленням описуваних явищ.

Романтизм – напрям у літературі та мистецтві I чверті XIX ст., який має такі риси: відмова від реалістичних принципів зображення, культ почуттів, увага до внутрішнього світу героїв, протиставлення буденному життю високих ідеалів, незвичайні герої в незвичних обставинах, цікавість до епохи Середньовіччя, національної історії та фольклору, цінування творчої фантазії, зображення розчарованих героїв. Представники: Г. Гейне, Дж. Байрон, П. Б. Шеллі, В. Гюго, ранній Т. Шевченко, М. Лермонтов.

Сарказм – засіб сатиричного викриття негативного в житті, гнівна, дошкульна викривальна насмішка, вияв крайньої ненависті чи презирства до зображуваних явищ і людей. *Ви неробучі, загребуші руки...* (І. Франко).

Сатира – спосіб відображення дійсності, що передбачає осудливе осміювання негативного, а також твір викривального характеру.

Сентенція (лат. *sententia* – думка, судження) – відоме повчальне висловлювання видатних людей: *Scientia potentia est* – *Знання – сила*.

Сентименталізм (франц. *почуття, чуттєвість, чутливість*) – напрям у європейській літературі II половини XVIII– початку XIX ст., що заперечував раціоналізм, культивував увагу до почуттів та емоцій «середньої» людини, ідеалізував стосунки, зображував любов до ближнього як джерело доброчесності. Представники: Лоренс Стерн, Роберт Бернс, Ж.-Ж. Руссо, С. Річардсон, М. Карамзін, частково І. Котляревський, Г. Квітка-Основ'яненко та ін.

Середньовіччя – період в історії західноєвропейської літератури V–XV ст., якому властиві домінування християнської ідеології, застосування біблійних символічно-алегоричних образів, меланхолійність, надмірна чутливість, процвітання героїчного епосу, куртуазної поезії, рицарського роману. Найвідоміший представник – Аліг'єрі Данте.

Символ – художній образ, що умовно відтворює усталену ідею або почуття: *весна – символ народження, вітер – свобода, калина – Україна, сонце – життя*.

Стиль – 1) ідейно й художньо зумовлена спільність художніх засобів певного напрямку або епохи; 2) індивідуальна манера викладу, своєрідні ідейно-художні особливості творчості митця; 3) функціональний різновид мови (стиль мови) – сукупність мовних засобів, зумовлених метою й ситуацією висловлювання.

Сюжет – послідовність і зв'язок в описі подій, у розвитку яких автор розкриває характери персонажів, зміст твору.

Тематика – сукупність тем у художньому творі або творчості певного автора.

Трагедія – драматичний жанр, в основу якого покладено особливо напружений, непримиренний конфлікт героя, який прагне втілити свої наміри, з непереборними обставинами, що не дають йому змоги це зробити. Часто завершується смертю героя. Трагедіям властиві піднесений характер зображення героя, філософський зміст, порушення питань людського буття, руху історії, морального стану соціуму, змалювання сильних, вольових героїв.

Традиція – передавання художнього досвіду від одного покоління письменників до іншого, його творче використання в історії культури.

Фабула – хронологічно послідовне зображення подій у художньому творі.

Фарс – у середні віки п'єса західноєвропейського народного театру; нині легка комедія із суто зовнішніми комічними прийомами.

Фігура стилістична (синтаксична) – своєрідні мовні звороти, використовувані автором для підсилення емоційності, увиразнення думки. Це антитеза, інверсія, паралелізм, риторичні фігури, асиндетон і полісиндетон тощо.

Фольклор (англ. *folk-lore*, букв. – народна мудрість; народне знання), або **усна народна творчість** – колективна творча діяльність народу, яку репрезентують різні види мистецтва: усна словесна творчість, музичні вокальні

твори, танці, хороводи, драма, народна архітектура та декоративно-ужиткове мистецтво. У вузькому значенні – усна народна словесність, яка має такі риси: традиційність, варіативність, синкретизм, анонімність авторства. Серед фольклорних жанрів – казки, прислів'я, думи, колядки, веснянки, замовляння.

Художній образ – специфічна форма естетично-чуттєвого освоєння (сприйняття й відображення) та перетворення (моделювання) дійсності, конкретно-чуттєве уявлення, що діє водночас на почуття і свідомість. Художній образ спрямований на реципієнта і розрахований на його уяву, співтворчість, емоційну реакцію, роботу думки. Цю картину дійсності (матеріальної та духовної) автор створює у своїй уяві за допомогою вимислу, що відтворює загальні риси явищ, предметів, осіб у конкретній формі відповідно до авторського світогляду і майстерності.

Шванк – невеликий жанр у німецькій міській середньовічній літературі, схожий на французьке фабльо, із коміко-сатиричним сенсом і частіше віршованою формою. Існував до кінця XIV ст.

Виробничо-практичне видання

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

щодо проведення практичних занять та організації самостійної роботи
з навчальної дисципліни

**«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ТА ЗАРУБІЖНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ»**

У 3 частинах

*(для студентів I курсу денної форми навчання першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти, спеціальності 035 – Філологія. Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська)*

Частина 1

Укладачі

МИХАЙЛОВА Тетяна Віталіївна
БОЙКО Світлана Миколаївна
ШУЛЯКОВ Ігор Миколайович

Відповідальний за випуск *О. Л. Ільєнко*
За авторською редакцією

Комп'ютерне верстання *Т. В. Михайлова*

План 2021, поз. 434М

Підп. до друку 19.10.2021. Формат 60 × 84/16.
Електронне видання. Ум. друк. арк. 3,5.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет
міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Маршала Бажанова, 17, Харків, 61002.

Електронна адреса: office@kname.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:

ДК № 5328 від 11.04.2017.